

סימן פ"ג

בירור גדול להוכיח דמותו להאכיל קטנים בידים ביוהכ"פ יותר מצרכי חיותם

(רש"י וס"ת דרביהו ומלכ"י גופו של הקטן הם, ולכן לא גזרו בהו רבנן איסור ספינן). ע"כ מוכן הסוגיא ונפסק בשו"ע ס' תרע"ו סע' א'.

וז"ל הטור שם "החינוקות מותרין בכל אלו חוץ מנעילת הסנדל שאין חוששין כל כך אם לא יעלו אצל כשאר דברים שהם מצטערים אין למונען מהם ומותר להאכילם בידים" עכ"ל. ומבואר דמותו להאכיל קטנים כל איסורי יוהכ"פ לבד מנעילת הסנדל. ואין צגמ' ופרש"י טעם דאין איסור ספינן דאורייתא על איסורי יוהכ"פ של רחילה סיכה ונעילת הסנדל וכדא"ל ס"ל להגמ' טה"א וכמבואר ברש"י שהעסקנו.

(ב) וע' בר"ן ריש פרק יוהכ"פ שהוכיח מסוגיא זו שכל עינוי יוהכ"פ לבד מאכילה ושתייה איסורי דרבנן הם ולא איסורי תורה. דאל"כ איך הותר לספות אותם לקטנים, הא אין מניעת דברים אלו מסכן הקטנים כלל, ואיך נדחה האיסור של ספינן. וז"ל הר"ן "וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ"א מהל' שפיתת עשור דטולו מדאורייתא נינהו אלא דלא מיחזירא לי הא דתניא לקמן (ע"ס:) היתנוקות מותרין בכלן חוץ מנעילת הסנדל, ומוכח צגמ' דמותרים בכלן היינו, דמותר לגדולים לרוחצן ולסוקן, וכמו שנפרש עלה דההיא בס"ד, והא הני ודאי לתענוג עבדי להו ואי מנעין מיניהו חד יומא לא מיסתכני, ואי מדאורייתא היכי שרי והא כתיב לא תאכלום וקרי ליה לא תאכלום להזהיר הגדולים על הקטנים. ועוד מדפסיק והני היתנוקות מותרין ולא אשכחין בשום דוכתא חינוך טהי כדאשכחן בחענית, משמע שעד שהגיעו לפרקן מותרין בכלם ואפילו ע"י גדולים. ובשלמא אי דרבנן נינהו שפיר, שכל שהוא לזרכו של חינוך אע"פ שהגיע לחינוך מאכילין אותו איסור דרבנן ואפילו בידים, וכדמוכח בפרק יואל דופן גבי קטנה שנדרה בעלה מפר לה וכמו שכתבתי בפרק בתרא דר"ה. אלא דאי אמרת דאורייתא נינהו היכי שרי" עכ"ל הר"ן. ומבואר דפשיטא ליה להר"ן דאיסורי יוהכ"פ היה ראוי שיהא בהם איסור ספינן, ולכן

לכבוד גיסי היקר כבוד הרב"ג מוה"ר ר' שמחה הלוי במברגר שליט"א ר"מ בלוצערן שווייץ.

חנני בזה להעלות על הגליון את אשר עלה במצודתי בנוגע לדברי המנחת חינוך מצוה שיי"ג שמחדש שיש איסור של ספינן לקטן בידים להאכיל לקטן ביום הכיפורים יותר ממה שצריך לאכול בכדי חיותו. ואף שכבר עברו שנתיים מאז בקשת ממני להודיעך אם יש דבר בפי בנוגע לדבר זה ונדרה תשובתי מחדש לחדש, בכל זאת כעת באתי אל המנוחה לעיין בהדבר עד מקום שידי מגעת, ואמרת להודיע זה למעכ"ת וזה החלי בעזרת השם.

א.

דעת הפוסקים דס"ל ריש "איסור ספינן"
כשמאכילים קטנים ביוהכ"פ יותר מצרכי חיותם

(א) **איתא** צומא (ע"ס:) ת"ר חינוקות מותרין בכלן (אכילה שתייה רחילה וסיכה) חוץ מנעילת הסנדל. מ"ש נעילת הסנדל (דאסורה) דאמרי אינשי עבדו ליה הנך נמי אמרי אינשי עבדו ליה (רש"י) — גדולים עשו לו והתורה הזהירה גדולים על קטנים שלא יעשו להם בידים דבר האסור דאמרינן במסכת יבמות (ק"ד.) לא תאכלום להזהיר גדולים על הקטנים, ומשני) רחילה וסיכה אמרי מאתמול עבדו ליה (ולכן מותר להניח קטן שיעשה דברים אלו לעצמו דאין בהם מראית העין שגדול עשה דברים אלו להם, ומקשה) סנדל נמי אפשר דמאתמול עבדי ליה (ולמה אסרוהו הא גם בו אין מראית העין, ומשני) דאמר שמואל האי מאן דצעי למטעם טעמא דמיתותא לסיים מסאני וליגני (ולכן א"א שהיו עליו מאתמול, וע"כ לבש אותם היום יש מראית העין שהלבישוהו גדול) ומקשה והא מותרים לכתחילה קתני (ומבואר מלשון זה דמותר לגדול לרוחצו ולסוכו בידים ממש. ומבואר דאין בדבר זה איסור ספינן כלל. וא"כ הדר קשה למה אסר לנעול סנדל לקטן, ומשני) אלא הנך דלא רבייהו גזרו בהו רבנן (מדאין לורך לבריות הקטן יש איסור דרבנן על נעילת הסנדל) הנך דרבייהו הוא לא גזרו בהו רבנן

(ה) וע' במגן אברהם ס' תרט"ז ס"ק ב' שכתב ח"ל "מהנכים אותו; פ' ר"י כל חיטוך לא שיך אלא באב ע"ש בתוס'. ומ"מ נ"ל דלא חתן להם לאכול דהוי כמאכילי נבילות בידים. ולא דמי לסוכה שרשאים ליתן לו לאכול חוץ לסוכה, דהתם מאכילה אין איסור והיא נותנת לו ומה לה אם יאכל בסוכה או חוץ לסוכה, ואינה מחוייבת להכניסו לסוכה (כוונתו דאין מאכילה עצמה איסור והוי רק ביטול מצוה). משא"כ כאן דהאכילה עצמה אסורה והוי כנותנת לו נבילה" עכת"ד המ"א. ולמדנו מדבריו שגם הוא ס"ל שיש לדינא איסור ספינן בהאכלת קטנים ביהכ"פ. אלא דיש לכאורה להסתפק אם כוונתו לחדש דינו של המנ"ח שגם בחינוך בן יומו יש איסור זה, או שרק בשנות החינוך של קטן שהגיע לחינוך הוא דאית בהן איסור ספינן. ולהלן נדבר בע"ה בזה.

ב.

קביעת שנות חינוך לתעניות שעות אינה משום חשש סכנה לקטנים להתענות לפני שנים אלו

(ו) אולם נאמת לא ראינו ולא שמענו שמישהו נוהר בזה, ונראה בעליל שלא נחקקו דברי המנ"ח בזה. ובפשיטות י"ל דסבירא לן לדינא כהמבואר מהחקרי לב, שכל שאין על שעה זו מצות חיטוך היא שעה שיש לחשוש מאכילה בשעה זו נצרכת לו לחיותו. אולם לענ"ד דברי החק"ל ז"ע. דמבואר ברש"י ערכין (ב:) ד"ה שהגיע, דאין חשש סכנה בתענית שעות לקטן פחות מבן ט' שנים. ורק שהו"ל לא חייבו חובת חיטוך לפני שנה זו, דהכי איתא בגמ' שם "הכל חייבין בתקיעת שופר, לאיתויי מאי לאיתויי קטן שהגיע לחינוך" וע"ז פירש רש"י ח"ל "שהגיע לחינוך; פלוגתא היא בפרק בחרא דיומא (פג.) חד אמר כבר שמונה כבר חשע וחד אמר כבר חשע כבר עשר שמחנכין אותו לשעות" עכ"ל. וממה שלמד משנות חיטוך לתענית שעות ביהכ"כ (כבר שמונה כבר חשע) לשנות חיטוך בעלמא גם למצות שופר וכדומה, מוכח דאין השיעור משום שרק אז אפשר לו לסבול תענית שעות ולא לפני זה, דא"כ איך אפשר לדמות לשיעורים אלו זמן חיטוך לשאר מצוה. אע"כ דס"ל לרש"י דהקיסה לשיעור שנים אלו (ולא יותר מוקדם) הוא משום דאז הגיע הבן לפיתוח סכלי כזה שראוי לחנכו למצוות התורה.

הוכיח מסוגיא זו דכל העיוניים דרבנן נינהו לבד מאכילה ושתייה.

(ג) ולבאורח יוצא במישור מדברי הר"ן הללו, דלהאכיל ולהשקות קטנים יותר ממה שנזכר לחיותם בכלל איסור ספינן דקאסר רחמנא הוא. דהא אכילה ושתייה ודאי דאורייתא נינהו, וא"כ יש בהן איסור ספינן וכדדקשה הר"ן לדעת הרמב"ם בשאר עיוניים. וכ"כ המנחת חיטוך מצוה ש"ג ס"ק י' ח"ל "מ"מ נ"ל (דאפילו) איש אחר (אף שאינו מצוה בחינוך הבן) אסור לו להאכיל בידים, ועובר על איסור תורה אם מאכילו בידים ככל איסורים שנתורה, כיון דיכול להפעלות ממילא אסור לנו להאכילו. ונראה דאף בקטן שיכול להפעלות לשעות, בשעה שיכול להפעלות אסור להאכילו. דבשעה שא"ל לאכול ה"ל ככל האיסורים. ואין לומר כיון דבלא"ה אינו מתענה, א"כ מותר להאכילו אף בזמן שא"ל לאכול, דביהכ"פ ל"ש זה, דבכל שעה ושעה רביע איסור עליו. ואפילו חולה שיש בו סכנה דמותר לאכול מ"מ אם אוכל בשעה שא"ל בודאי חייב דרק בזמן שזריך מותר א"כ קטן נמי. וע' ר"ן ר"פ יוהכ"פ וכו' וער"מ. ונ"ל אף בקטן גמור תיכף ממש בשעה שטולד אסור להאכילו רק הזריך לו אבל לא יותר. אך בקטן כזה א"א לנמאס, אבל קטן פחות מבן ח' אף דאין מענין אותו מ"מ בידים אסור להאכילו אם אכל היום ויכול לסבול אסור להאכילו בידים כנ"ל ברור" עכ"ל המנ"ח הנוגע לעניינו.

(ד) ובעיני זה פסק הגאון הספרדי בחקרי לב או"ח ס' ק"ח ורמז אליו השה"ל ס' תרט"ז ס"ק ט'. אלא דהחקרי לב ס"ל שכל שלא הגיע לשנות חיטוך אין איסור ספינן, מאחר ומסוכן הוא אלל אכילות עד הגיעו לשנות חיטוך. ולא מבורר בהדיא בדבריו אם שהגיעו לשנות חיטוך ס"ל שיש איסור אך ורק בשעות החינוך לבד (וכנ"מ להאם דגם עליה יהא איסור להאכילו בשעות אלו אף דאינה מזהרת במצות חיטוך דרבנן) או דכוונתו דבקטן כזה (שהגיע לשנות חיטוך) שיך איסור ספינן אפילו בשאר שעות היום כל זמן שהאכילה נראית כמיותרת וכדס"ל להמנ"ח אפילו בקטן שהוא פחות משנות חיטוך. ומסתמא דבריו נראה דכוונתו שיש איסור רק בשעות של חיטוך לבד, ואח"כ הוא כשאר חינוך שלא הגיע לשנות חיטוך, דא"א לנמאס ולדע מהו זרכי חיותו ומה לא. ולפ"ז רק המנ"ח הוא שחידש שיש איסור ספינן אפילו בקטן בן יומו.

ולאור כל זה נראה ברור דאם יש דין ספיין באכילת דיוהכ"פ אז הדין עם המנחת חינוך דנוגע אפילו למינוק בן יומיו ודלא כהחקרי לב. ומאחר דלא שמענו להחמיר בדבר זה כלל אמרתי להתעמק בזה ענינא לדוק אם יש בכלל איסור ספיין בנוגע לאכילה ביוהכ"פ או לא. ולאחר העיון נלע"ד שיש כמה ראיות מהש"ס שלדינא אין איסור וכן מנאחי בע"ה בהדיא בכמה ראשונים ואחרונים. ואמרתי להוכיח דבר זה קודם כל מדברי הש"ס.

ג.

שתי ראיות מוסגיות הש"ס דאין איסור לספות אוכל לקטנים יותר מבדי צרכי חיותם

(ח) וז"ל הגמ' עירובין (מ:): "יום הכיפורים היכי ליעבד (היכי יאמר ברכת זמן על קדושת היום) אי מברך עליה (על הכוס) ושתי ליה כיון דאמר זמן קבלה עליו ואמר ליה וכו' לברך עליה ולינחיה המברך לריך שיטעם, ליתביה ליתוקא לית הלכתא כרב אחא דילמא אחי למסרך" ע"כ. ולכן מסקנת הגמ' הוא שאומרו בלי כוס. ופרש"י ד"ה ליתביה וכו' ח"ל "לשמותו לאחר שיברך עליו, דהאי שיטעם דקאמר, לאו דוקא קאמר אמברך, דהוא הדין כי שתי אחרניא, ומכי טעם ליה אחרניא שפיר דמי, וכדנתיב כו' ואע"פ שהוא לא טעם אלא בניו שפיר דמי, וכו'" עכ"ל. ובד"ה דאחי למסרך וכו' פרש"י ח"ל "החינוק לאחר המנהג זה ולשמותו ביוהכ"פ אחר שיגדיל" עכ"ל. וזה תוכן הסוגיא. ומבואר דאי לאו מטעם "דאחי למסרך" היינו נוטים למינוק כוס כניסת יוהכ"פ כדי שישתה אותו, ולהסיר עי"ז גנאי מכוס של קידוש שאין מי ששותהו וכמבואר ברש"י שם.

וצ"ע דאין הותר ליתן בתחילת כניסת יוהכ"פ כוס למינוק שכבר בר חינוך הוא, דהיינו כבר שית כבר שבע (ע' תשו' הר"ן ס' נ"ב דהעלה בן דמירי בבר חינוך וכו' הרשב"א בעירובין שם. וכן נפסק לדינא בנוגע לקידוש בבבב"ס ע' מ"א סי' רס"ט ס"ק א'). ופשוט הוא שא"א שיהא מסיכן אצל שתיים בשעה זו. וא"כ לכאורה הו' ליה לגמ' לאוסרו בפשיטות מטעם ספיין לקטן בידים, ולמה לן לאוסרו מטעם "דילמא אחי למסרך". ואין לומר דהכוונה שנקדש מצדד יום, ועדיין לא הו' יוהכ"פ עבור הקטן, דנראה פשוט דאין לחשוש בזה משום "דילמא אחי למסרך". אע"כ מוכח דאין איסור לספות לקטן אוכל ביוהכ"פ.

(ז) ובתוס' שם שחולק על רש"י ג"כ מבואר דנקודה זו ס"ל כרש"י, דשם תוד"ה שהגיע וכו' הביאו דברי רש"י הנ"ל וכתבו ע"ז ח"ל "ולא נהירא דהתם בחינוך קטן להטענות אבל בשאר מצות כל אחד ואחד לפי דרכו כדאשכחן לעיל גבי לולב וסוכה ותפילין" עכ"ל. וכוונתם דכל מצוה יש לה זמן חינוך לעצמה, וכדמבואר משינוי שיעורי חינוך בלולב סוכה ותפילין. וא"כ ממה שבחינוך לחטיות שעות, שנת החינוך היא כבר שמונה כבר תשע, אין הוכחה שזהו שיעור החינוך לתקיעת שופר. זהו ביאור דברי תוס'. ואי ס"ל לתוס' ששנות החינוך לחטיות שעות הן מחמת דהוי סכנה לחייבם להטענות לפני שנים אלו וכדס"ל להחק"ל הו' להו לחלוק על כל יסוד דברי רש"י, שאין דמיון כלל בין תקיעת שופר ותענית שעות, ואי לאו מחמת סכנה להבן היה אולי שנת חינוך לחטיות יותר מוקדם מכבר שמונה, וקושיא זו אין לה שום שייכות להא דלולב סוכה ותפילין עת חוטבם אחרת זו מזו. אע"כ בנקודה זו תוס' כרש"י ס"ל דאין סכנה להבן סביבה לקביעת עת חינוך לחטיות שעות.

אולם ע' ברמב"ם פ"ב משפחת עשור הל' י"א שכתב ח"ל "קטן שהוא פחות מכן תשע אין מענין אותו ביום הכיפורים כדי שלא יבא לידי סכנה" עכ"ל. וע"ש במג"מ שכן פירש הרמב"ם לשון המשנה יומא (פ"ב). "החינוקות אין מענין אותן ביוהכ"פ" ודלא כרש"י שם שפירש "אין חייבין למונע מהן מאכל". ומבואר דלדעת הרמב"ם יש טעם סכנה בפחות משנות חינוך ודלא כרש"י ותוס'. וע' בב"י ס"ס תרט"ז שכבר נגע במחלוקת זו וע' בכפות תמרים יומא שם. אמנם פשוט שאפילו לדעת הרמב"ם הגדר הוא דלא חייבו חז"ל מצות חינוך כלל בחינוקות משום דעלול לטא לידי סכנה לפעמים. ומטעם זה עקרו חז"ל מצות חינוך בחינוקות בנוגע למצוה זו. אבל ודאי דגם הרמב"ם יודה דחינוק שאכל סעודה שלמה כשעתיים לפני כניסת היום, ובכל יום ויום לא היו מאכילים אותו עד עבור שש שעות דכן דרך סעודתו, ודאי ופשוט שאין החינוק הזה במצב של סכנה לגבי אכילות בשעות הראשונות של יום הכיפורים. ולכן אם אמת הוא שיש איסור ספיין בנוגע לאכילת קטנים ביוהכ"פ ודאי הדין היה שכל שאמו יודעת שבשעה זו לא היתה מאכלת החינוק בשום יום מדעדיין אין להחינוק לורך כלל באכילה, אז בשעה זו יש איסור דאורייתא של ספיין ליתן אוכל להחינוק. ודו"ק.

דשם נותן רשות ואינו צריך שתאכל ואכמ"ל). מ"מ בנ"ד ששוחה לרצון אביו ממש אית ספיין לכ"ע].

יא) ואין לדחות ראיה זו ע"י שנאמר שאה"י שלא נקדש בכניסת היום רק אחר כמה שעות כאשר כבר יהא צורך להתייטק לאכול ולשתות. חדא דכמוכן דוחק גדול הוא לחוקמי דהכי דהא המלוה היא לקדש היום בכניסתו. ועוד שנית, דהלא אם התייטק הגיע כבר לידי כך שכעת הוא כבר מסוכן אלל אכילה, ובלאו הכי כעת ישחה ויאכל מאחר שהגיע למצב זה, איזהו "אחי למסרך" יש כמה שנותנים לו הכוס יין לשתות, הלא בלאו הכי כבר היו זמנו לאכול. אע"כ דמירי שנשעה שאנו משקים אותו הכוס יין אין לו צורך בו ורק ללרכנו הוא דקא שמי ליה. ולומר דכל דבר שעושה "ללרכנו" יש בו חשש "דלמא אחי למסרך" אף דמותר להאכילו דבר זה לצורך עצמו. דבמה שהוא ללרכנו יש בו סיבה שיתרגל בכך שמותר לו לעשות דברים אסורים. כל זה דוחק גדול ולא מסתברא כלל, ועוד דמלאחי דהדיא ברשב"א בתש"ו ח"א ס' ז"ב דסבירא דילמא אחי למסרך שייך אך ורק באופן שעושה איסור ללרכנו והוא עצמו אין לו צורך בו כלל. אבל כשיש לו צורך אף דעושה גם בשבילו אין בו חשש "דילמא אחי למסרך" ע"ש. נמצא דראיה זו שריר וקיים.

יב) וראיתי הוכחה שניה כנגד המנ"ח מפירוש רש"י בהסוגיא שהתחלנו בה. דהנה מסקנת הגמ' יומא (ע"ח:) הוא שמותר לכתחילה לספות לקטנים בידים איסורי יוהכ"פ לבד מנגילת הסנדל, ולשיטת המנ"ח ע"כ הוא רק רחיצה וסיכה לבד, דאכילה ושתיה יש בהם איסור דאורייתא כשספי לקטנים יותר מכדי חיותם. ומפרש"י שם מובאר דהדיא שהמשנה התירה להאכיל ולהשקות קטנים ואפילו כשאין להם צורך בדבר, דומיא דהיתר רחיצה וסיכה. דהנה הגמ' הקשה "והא מותרין לכתחילה קטני" ופרש"י "מותרין בכלן, כל הני דמתניתין אכילה שתייה רחיצה וסיכה. אינשי עבדו ליה, גדולים עשו לו והתורה הזהירה גדולים על הקטנים שלא יעשו להם בידים דבר האסור כדאמרין ביבמות וכו'. הא מותרין לכתחילה קטני, שאם בא לימלך אומרים לו האכילה ורחוק אותו, והאי ידע דהיום עשהו לו" עכ"ל. ומבאר דהדיא שקושיית הגמ' היא מלשון המשנה דמותר לספות אכילה שתייה רחיצה וסיכה. ולפי המנ"ח הלא מאכילה ושתיה אין להוכיח כלום. דהא רק אכילה ושתיה הנזכרת לו באמת הוא דהותרה וכו' לא. אע"כ דרש"י למד מסתימת

ב) ואין לדחות שכינות הגמ' היא, שלאחר אמירת הברכה ימים הכוס לפניו ולא יצוהו לשתות. חדא, דהא הגדול מבכר ואין לו מצוה יותר מזה שמבקש מהקטן שיסתה כדי שלא יתנוה הכוס. ומבאר ברש"י יבמות (ק"ד.) ובר"ן שם שקטן העושה על דעת אביו וכ"ש בנזוהו לעשות, הוא כספי ליה בידים. דהא דקאמר בגמ' "קטן הבא לכבות (בשבת) אומרים לו אל תכבה" מפרש ר' יוחנן בעושה על דעת אביו, וע"ז כתב רש"י ח"ל "שהתייטק לזכור באביו ורואה שטח לו בכך ואביו עומד עליו דהוא כאלו מצוהו לעשות". והר"ן מוסיף "הרי הוא כאומר קום עשה וכאלו הוא מאכילו בידים שהא אסור ולא אמרו שאין מצוין להפרישו אלא כשאוכל מעצמו ואין האב מגלה לו פנים דמיחא ליה".

י) ועוד שנית, דאפילו ליתן לפני התייטק בלי לצוותו לשתות, אלא שמוכן מאליו שהקטן יקח המשקה ושתהו, יש נד גדול דהוי בכלל איסור ספיין לקטן. ע' תש"ו ח"ס אור"ח ס' פ"ג דנוטה לומר שיש בה איסור ספיין לקטן. וכן משמע מגמ' דשבת (ז:.) דאסור ליתן לקטן תבב חי שמה יאכלנו והובא במ"א ס' שמ"ג.

[אל"א דע' בגר"ז שם ס"ק י"א שכתב דהני מילי (דגם) בנתינה לפניו בלי צווי הוי בכלל ספיין) במאכלות אסורות ולא בשאר איסורים — וכמבאר במרדכי הובא ברמ"א אור"ח ס' ש"מ סע' ג' שהתיר ליתן עוגה שכתובה עליה אוניות לתייטק, אע"פ שמסתמא ישבירה ואסור לשבירה בשבת. ורק לצוות דהדיא לקטן לשבירה או להרואה לו לשבירה הוא דאסור, ובהא דאסר המ"א ס' ש"א ס"ק ל"ה להלביש לקטן בגד שמשמיע קול. דזה הוי כמלוהו ממש. וכנראה שלמד הגר"ז (להחמיר במאכלות אסורות אף שבשאר איסורים מבורר לקולא בדברי המרדכי) מדברי הרשב"א יבמות שם שנסתפק אם מותר להעמיד קטן לפני נבילה כדי שיטול ויאכל דומיא דעובדא דר' ינחק דאירכס ליה מפתח. ומפרש הגר"ז שספיקת הרשב"א היא שאפשר שאין ללמוד איסור ספיין של מאכלות אסורות מאיסור ספיין של שאר איסורים. וע' בתש"ו ח"ס שם שפירש ספיקת הרשב"א באופן אחר, ע"ש סוף ד"ה אך. ולפ"ו, מאחר שאוכל ביוהכ"פ אינו מאכלות אסורות וכמבאר ברשב"א יבמות (ק"ד.) לא יהא איסור בנתינת כוס לפניו בלי לצוותו לשתות אלא להח"ס ולא להגר"ז. (ודברי הריטב"א נדה (מ"ו:.) אינם ראיה להגר"ז)

חיישינן לסרוכי" ע"ש. ומבואר בהדיא שיותר להאכילו בידים גם כאשר יש ביכולתו לאכול מעצמו. ולכאורה הוא ראיה כנגד המג"ת. אבל לפי היסוד שהניח החקרי לב אין מזה ראיה כנגד שיטת המג"ת. דהוא יפרש דברי הרשב"א דמייירי באכילה כזו שמניעתו מסכן החיטוק, ולכן מותר גם לגדולים להאכילו אע"פ שיכול לאכול מעצמו. וע"ז הקשה דהאכלתו יהא זה חשש דלמא אחי למסרך וכו' וסירך. ודו"ק.

טו) ולא הוצרכתי לכתוב זה אי לאו דראיתי אחד מקדמוני האחרונים דפשיטא ליה כנגד יסוד זה. דראיתי להגאון בעל זכרון יוסף סימן ו' דס"ל שיש איסור ספינן גם על מה דנריך הקטן לאכול כדאי חיותו כאשר אפשר לו להקטן לאכול מעצמו. דז"ל כאשר ילא לחלוק כנגד אחד שכנראה ראה לתפוס בשיטת המג"ת "דאין אפשר למישרי האכילה בידים אפילו בקטני קטנים דנילף מדם ושרצים וטומאה דאסור למיספי בידים אפילו לקטן בן יומו כאשר נחבאר בטור ופוסקים יו"ד ס' שע"ג (ואי משום חיטוק יונק משדי אמו ביוהכ"פ שאני התם דלא אפשר בענין אחר משום סכנה). ואם הגיע החיטוק לכלל שיכול לאכול כית דגן בעצמו יכולין להאכילו ע"י נכרי (אם תשסת השואל שם והמג"ת נכונה שיש איסור ספינן) כמו חמץ נפסח לחיטוק הנריך לכך מפני הסכנה, ולא לעבור על דברי תורה להאכילו בידים" עכ"ל. וממה שאין חיוב לקרא לעכו"ם להאכיל החיטוקות הוכיח שע"כ דאין איסור ספינן בדבר זה. ומבואר דחולק על יסוד דברי החקרי לב.

טז) וליישב שיטתו קצת ז"ל דס"ל שאיסור ספינן אינו במה שהגדול ממציא להקטן לעשות איסור, ושקפידת התורה היא שאע"פ שהקטן עצמו אינו מזהיר למנוע מאיסור, מ"מ גדול אסור לו להביאו לידי איסור. דלפ"ז א"א להצדיק דבריו כלל. אלא דס"ל שהוא איסור חדש על הגדול, שכמו שהוא עצמו אין לו לאכול איסור כ"כ אין לו להאכילו לגוף ישראלי, והוא אצוריהו דאכילת הגדול עצמו. ולפ"ז לא יועיל אם כעת נדחה האיסור שעושה הקטן (אילו היה גדול), דהא גם בשעת הדיחוי שם אכילת איסור עליו. ולכן אף שגדול הנמצא במצבו של הקטן מותר לו לאכול, מ"מ להאכיל קטן בידים בשעה שהקטן יכול לאכול בעצמו אסור. שקפידת התורה אינה על עצם המציאות שקטן אוכל, רק על מה שגדול מאכילו, ולאיסור זה אין דמיה, מאחר דהקטן עצמו יכול לאכול בלי עזר הגדול.

המשנה דגם אכילה ושתייה מותרת בלי גבול. ולכן הקשה הגמ' דמאי שנא הני דמותרים מנעילת הסנדל דאסור. ולזה סירך הגמ' "הנך דלאו דרבייהו דינוקא גזרו בהו רבנן (נעילת הסנדל) הני דרבייהו דינוקא לא גזרו בהו רבנן" (אכילה שתייה רחיצה וסיכה). וראיה זו כנגד המג"ת הביאה הדברי יחזקאל ס' ט"ו ס"ק י"ת. ע"ש.

ד.

בשקטן חולה שיב"ס וצריך לאכול טרפות מותר להאכילו בידים אע"פ שבירורו לאכול מעצמו

יג) וזאת למודעי שאין להוכיח בעין ראיה זו מעצם המשנה שהתיר להאכיל ולהשקות קטנים עד הגיעם לשנות השלמה (והוא שנת י"א לחיטוק ולחיטוקת) והלא הני ודאי יכולים לאכול מעצמם, וא"כ למה מותר לגדולים לסייעם ולעצור עי"ז על איסור ספינן. והיה לנו להניחם לאכול מעצמם. אע"כ דאין שום איסור בהאכלת קטנים ביוהכ"פ. דזה אינו ראיה כלל כאשר כבר דחה ראיה זו הגאון בעל חקרי לב או"ח ס' ק"ת. דזה פשוט דמעשה כזו, שהיה מותר גם עבור גדול אילו היה צמצו של הקטן אין צו איסור ספינן. דרק מה שהיתרו טובע מפאת היותו קטן הוא דיש על האכלתו איסור דאורייתא של ספינן אבל מה שגללו הכי אית ביה היתר לא שייך בדבר זה איסור ספינן. ופשוט שמותר לגדולים להאכיל אפילו בנים בני כמה שנים אף דאינם צריכים לאמם להאכילם וכמבואר בהל' סוכה ס' תר"מ שבר חמש ושש אינו צריך לאמם להאכילו, ומ"מ מאחר שהוא באכילת חולה שיש בו סכנה אין צו איסור כלל. והיא סברה ישרה וברורה.

יד) ועפ"ז מובן שאין ראיה כנגד המג"ת מדברי הרשב"א יבמות (ק"ד:): שכתב שם בתוך דבריו וז"ל "לא שייך הוה טעמא דאחי למסרך אלא בדבר שאינו לצורך החיטוק אלא לצורך הגדול וכו' ותדע לך מדאמרין בפרק בתרא דיומא ובעירובין גבי זמן ביום הכפורים אם אומרו כבוס היכי ליעבד ליעשה ליעבד ליעבד ליעבד (והוא כולו לצורך הגדול). ואיכא למידק היכי חיישינן להכי (לאחי למסרך) והלא אנו מאכילין את החיטוקות ביום הכיפורים וכדאמרין מעשה בשמאי שלא רצה להאכיל בידו א' וגזרו עליו להאכילו בשתי ידים. אלא התם משום דרכו של חיטוק ולצרכו לא

ו' ע"ש. ונטוגע לאכילת קטנים ביום הכיפורים לא נזכר בשום מקום שיש להאכילם הקל הקל אם אפשר. והא ספינן לקטן בידים איסור תורה הוא, ולמה לא יהא חיונא לספות הקל הקל אם אפשר. אע"כ מנאר מזה דמאזוהו טעם שיהא אין איסור ספינן בהאכלת קטנים ביוכ"פ.

והחקרי לב שהביא ראיה זו דחה אותה בדחייה שאינה מספקת לענ"ד. ח"ל "ו"ל ע"פ מ"ש הב"י בשם הרא"ש שהטעם כדי להקל מעליו מאיסור כרת ומלקות לאיסור לאו בלבד, וא"כ י"ל דבאיסור זה דלספות איסור לקטן דלית ביה כרת ומלקות (כמנאר בדברי הפוסקים וכ"כ הרא"ש ע"פ שמיני ודחה דברי רבינו ישעיה בתו"כ דס"ל דלקי ע"ש) והרי קי"ל חזי שיעור אסור מן התורה וא"כ אסור מד"ת להאכיל חזי שיעור לקטן (ודלא כהאמיעור שזכרנו לעיל אות ט"ו שנסתפק בזה) וא"כ נמנא דבאיסור זה אין חילוק בין מאכיל פחות מכשיעור למאכיל כשיעור דבכה"ג איסור תורה גרידא הוא דאיכא, ומו אין מקום לחלק בין רב למעט עכ"ל החק"ל.

יח) ולעניות דעתי אין דחייתו מספקת. דגראה דאכילת איסור של כוית בתוך אכילת פרס שהוא השיעור המחייב כרת או מלקות הוא חומר במעשה האיסור, וכדמוכח מזה גופא דרק בשיעור כזה חל עליו חיוב עונשים. ולכן גם אם במקרה אין על חטא זה עונש כרת או מלקות גם ביותר מכיות כדל"פ מחמת שהוא לאו שבכללות או מטעם אחר, מ"מ אין זה מסלק המציאות שהוא עברה יותר חמורה מאילו היה רק אכילת חזי שיעור. (ואין לומר שספינן לקטן בגדר הותרה הוא כשיש צורך להאכילו ולא שיך בהותרה הקל הקל. דזה אינו דהא הרא"ש בסוף יומא ס"ל שחשיב"ס הו' הותרה כהמהר"ם ומ"מ מחייב הקל הקל). ומדלא הוזכר בשום מקום שיש חיוב להאכילו פחות פחות מכשיעור אם מספיק בזה, מוכח מזה שאין "לא תאכילום" כלל בנוגע לעינוי יוהכ"פ.

ולבד מזה מה יענה לדעת רבינו ישעיה דהזכיר, דס"ל שיש מלקות על לאו דלא תאכילום, וכן נוטה דעת הפמ"ג באו"ח ס' שמ"ג, וע"ש בתהלה לדוד שהביא סמוכין לדבריו מדברי רבינו ישעיה. ולשיטתם ודאי היה לן לחייב פחות פחות מכשיעור אם אמת הוא שיש איסור ספינן בדבר זה. ועוד לפי מה שמדד האמיעור שזכרנו לעיל באות מ"ו שאין איסור חזי שיעור בנוגע לספינן לקטן בידים ודאי וודאי היה

וע' כזה באמיעור חלק ג' ס' פ"א ס"ק י"ד שכתב ח"ל י"ש להסתפק אם שיך איסור ספינן במאכיל חזי שיעור. דלכאורה כיון דכתיב לא תאכילום י"ל דהוי דוקא בזית, דכיון דעל הקטן ליכא איסור כלל אלא דחידשה התורה איסור על המאכיל דמי לשאר איסורים שלא מאיסורי אכילה שנסתפקו האחרונים אם יש שם דין חזי שיעור. וכו' ע"ש. ואפשר שכיון לדברינו, ויש לדחות. וע"ע בתשו' בנין ליון ס' קי"ז וקי"ח. עכ"פ אם ננקוט כשיטת הזכרון יוסף ודאי שנידחה המנ"ח מכת דברי המשנה גופא, מדהתיר להאכיל קטנים בידים גם כאשר יכולים כבר לאכול בעצמם. וגם מדברי הרשב"א שזכרנו יהא סתירה לדבריו. וכן ממה שכפו לשמאי להאכיל בניו, ובודאי לא היה מונע מלהאכילם אילו היה בזה אפילו חשש סכנה. אולם המנחת חינוך ודאי נקט כד המסתבר טפי והוא כהחקרי לב. ודע דמש"ך יו"ד ס' א' סע' כ"ו מוכח כהחק"ל דכ' דקטן הו' בר זביחה מכת איסור ספינן, דהיינו דבכלל איסור אכילת גבילה הוא במה דאסור להאכילו בידים, ולשיטת הזכרון יוסף אין איסור ספינן מחמת הקטן רק הגדול וכמו שביארנו. וגם הא דלמד הרא"ש ריש שבת שיש איסור לסייע ידי עובדי עברה מדרבנן מאחר דהתורה הזהיר שלא להרגיל אפילו קטנים באיסורים אינו מוכן כלל אם איסור ספינן הוא אפילו כשאין עברה בהדבר. ובודאי הפשטות הוא כשיטת החקרי לב. ודו"ק.

ה.

הוכחה שאין גדר ספינן בהאכלת קטנים ביוהכ"פ מזה דאין חיוב להאכילם הקל הקל

יז) ובאחר דעסיקנא בדברי החקרי לב אח"כ עוד ראיה שלישית שהביא החקרי לב לסתור השיטה דס"ל שיש איסור ספינן בנוגע לאכילה ביוהכ"פ. ואע"פ שהוא סתם ראיתו לענ"ד יש לדון בדחייתו טובא. והוא מהא דכשמאכילין כל חולה שיש בו סכנה מאכילים אותם הקל הקל כדי שיאכל פחות מכשיעור וכמנאר בהרא"ש יומא פ"ח ה"ג ח"ל "וגרסינן בכריתות בפרק אמרו לו (י"ג) החירו לה לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה. ופרין מפני הסכנה ואפילו טובא גמי חיוב, אמר רב פפי הכי קאמר החירו לה לעוברת לאכול פחות פחות מכשיעור כדי שלא יצטרך לכית כבדי אכילת פרס, וכ"כ בעל הלכות. ונראה שאף בחולה עושין כן כדי להקל עליו מאיסור כרת ומלקות לאיסור בלבד עכ"ל הרא"ש ונפסק באו"ח ס' תרי"ח סע'

דאורייתא, ומצאנו דס"ל שיש איסור ספינן לקטן צנוגע לעינוי יוהכ"פ, ע"כ רק צנוגע לשאר עינויים קאמר כן, ולא צנוגע לאכילה ושתייה, שבהם מאיזהו טעם שיהא, אין איסור ספינן כלל, וכדמוכח ממה שמותר להאכילו יותר מצרכי חיותו, וע"ל בדברינו אות ג', ודו"ק.

(ב) ובן יש ללמוד מדברי תוס' שבת (קל"ט) ד"ה וליהן ליה וכו' "אומר ר"ת שמותר ליהן ליהנות בשבת כוס של ברכה כי מיקלע מילה ביוהכ"פ. ולא חיישין דילמא אחי למסרך כיון שאין מנהג קצוב (הכוונה שאין מילה נמצאת בכל יוהכ"פ) ולא דמי לכוס ביוהכ"פ דאי הוי יהיב ליה אחי למסרך אף כשיהיה גדול כיון שעושין מנהג לשמות בכל שנה ושנה ביוהכ"פ" עכ"ל התוס', וכ"כ המרדכי סוף יומא בשם ר"ת. וכ"כ תוס' עירובין (מ:) ד"ה דילמא בשם הרשב"ם וכ"כ האור"ח הל' מילה אות ק"ו וכן הוא בספר המנהיג הל' יוהכ"פ בברוקה ס' קי"א ובארכי"ה ח"ב ס' תתנ"א. וע' בבית מאיר יו"ד ס' רס"ה מה שכתב בפירושו דבריהם. ומכל הני מצאנו דמותו לפחות לקטן בידים דבר שאין לזרז עובר חיותו. דהא פשוט דלא מדברים דווקא דהגיעה שעת אכילתו, דכולי האי היה להם לפרש. ועוד דשחיית קטנים בגיל זה היא חלב אמו ולא יין. ועוד דאם באמת מיירי דהגיע הזמן להשקותם אחיהו חשש של דילמא אחי למסרך שייך בזה. הא לריב"ם כבר להשקותם בכדי להחיותם ופשוט דמותו, וכדכתבנו לעיל אות י"א. וכבר כתבנו שכן מפורש ברשב"א בתשו' ת"א ס' ז"ב, אע"כ דאין איסור ספינן טהג בדבר זה כלל. ודו"ק.

(בא) ובן מצאנו בהדיא בדברי הב"י אות ס' תרי"א ד"ה ומ"ש ואע"ג וכו' ח"ל "והר"ן הקשה ע"ז וכבר שנראה לו דכולהו מדאורייתא נינהו וכו' וכן דעת הרמב"ם דכולהו דאורייתא נינהו אלא דלא מחזורא לי (זהו קושיית הר"ן על שיטה זו) הא דתניא לקמן התינוקות מותרים בכולם חוץ מנעילת הסנדל ומזכית בגמ' דמותרים בכולם דקאמר הייט דמותו לגדולים לרזחנן ולסובן, והא הני לתענוג עבדי ואי מנעי הני מינייהו חד יומא לא מסתכני, ואי מדאורייתא היכי שרינן והא כתיב לא תאכלום וקרי ביה לא תאכלום להוציא הגדולים על הקטנים וכו' עכ"ל הר"ן. ול"ג דאפילו לדעתו דסבר דאפילו הגיע לחיטך מותרין בכולן איכא למימר דלק"מ. דאע"ג דאסירי מדאורייתא כיון דלא מפרשי בהדיא בקרא והם דברים המפורים לחכמים ראו שלא

לן לחייב האב להאכיל פחות מכשיעור ועי"ז יסתלק מעשה האיסור לגמרי. משא"כ כשמאכילם כשיעור יש בו איסור תורה. היותא מזה שקמה וגם נצנה ראייה זו של החק"ל שאין איסור ספינן כלל בדבר זה.

ו.

הוכחות מדברי הראשונים שאין בנדר איסור ספינן

(יב) ולאחר דבר דאמבר לן שלוש ראיות שאין בזה איסור, אחי"ב דברים מפורשים מדברי הראשונים שאין בזה איסור כלל, ולהלן נעיי' בע"ה בעממא דמילתא למה באמת ילא דבר זה מכלל שאר איסורי תורה. ולראשונה אחי"ב שכן מצאנו בהדיא בר"ן שבת (קל"ט). דאחא דקאמר הגמ' שם "רב משרשיא יהיב ליה פרוטה לחיטוק נכרי וזרע ליה (כלאים), וקסבר שבת"ל אין איסור מעיקר הדין לזרע כלאים או דמיירי בכשותא דאיהו כלאים בכרם) וליהן ליה לחיטוק ישראל, אחי למסרך. וליהן ליה לגדול נכרי, אחי לאחלוסי בישראל" עכ"ל הגמ'. ועי' כתב הר"ן ח"ל "ודחיישין הכא בחיטוק ישראל דאחי למסרך וכן גמי בעירובין (מ:) גבי זמן ביוהכ"פ דאמרינן ליטעמיה ליטוקא ומתרינן דלמא אחי למסרך, הייט דוקא בזה שהחיטוק עושה לזרעו הוא דחיישין להכי, אבל בזה שהוא עושה לזרז עזמו לא חיישין. דהא ודאי דחיישין דלא מטעמין ליה כוס דומן יוהכ"פ משום דילמא אחי למסרך, ולזרז חיטוק מאכילין ומשקין אותו לאלתר ואפילו טובא. אלא הייט טעמא משום דלמה שהחיטוק עושה בשבילנו הוא דחיישין לאחי למסרך אבל בזה שהוא עושה בשביל עזמו לא והכי מוכח ביבמות (קי"ד:) "עכ"ל. וממה שהוסיף "ואפילו טובא" מצאנו דמותו להאכילו יותר מכדי צרכי חיותו. הרי לן בהדיא מדברי הר"ן דלא כהמנחת חינוך.

ולבד מהראיה מהלשון, מוכח כן מעצם דבריו, שמסיר להאכילו גם באופן שאין סכנה צמנית האוכל מהקטן. דאם רק באופן שיש סכנה הוא שמותר להאכילו איך הביא הר"ן ראייה משם שכל שהוא לזרזו של קטן אין בו "דילמא אחי למסרך" ואפילו כשאין צמניתו חשש סכנה. אע"כ דמותו להאכילו בכל ענין. ולפ"ז הר"ן ריש פרק יוהכ"פ שהוכיח, שע"כ עינוי יוהכ"פ (לכד מאכילה ושתייה) דרבנן הם מדמותו לרחוק ולסוך הקטנים ואילו היה איסור תורה אין הותר דבר זה הא הוי ספינן לקטן איסור

המג"ח מכמה ראיות כדזכרנו בס"ק י"ג וי"ד) וא"כ איך למד הב"י מזה, שכ"כ מותר לרוחנא ולסוכא מדיקל רחמנא באכילה ושתייה דמזארים נהדיא בקרא. ולדברי המג"ח אין שום קולא שנתגלה לנו בנוגע לאכילה ושתייה. אע"כ דפשיטא ליה להב"י דאין איסור ספינן כלל על עניי אכילה ושתייה, ולמד זה מסוגית הגמ' דעירובין וכדברינו באות ח'. ודו"ק. ולכן בלדק דן ק"ו דאם נהעיטיים המפורשים בקרא אין איסור ספינן ק"ו שכן הוא נהני עניינים דאינם מפורשים בקרא.

חרי' לנו עוד שלוש הוכחות טספות מהקדמונים שאין נהאכלת קטנים ביוהכ"פ דין ספינן כלל.

להחמיר על חינוקות נכך דכיון דאכילה ושתייה דמפרשי נהדיא מותר להאכילם ולהשקותם בידיים כ"ש שאר דברים שמותר לעשות להם בידיים. עכת"ד הב"י, וכה"ג כתב נכסף משנה פ"א משביתת עשור הל' ה' ע"ש.

ולבאוריה דבריו תמוהים. דאיך למד מהא דמותר להאכיל חינוקות בידיים דאין איסור ספינן על עניי רחילה וסיכה ביוהכ"פ. הלא לשיטת המג"ח והחק"ל אין היתר להאכילם יותר ממה שצריך לאכול כדי חיותם. (וכבר זכרנו דעל אכילה כזו שמניעו היתה מסכן החינוק אין איסור ספינן ואפילו אילו היה הקטן יכול לאכול בעצמו בלי סיוע מהגדול. ואם לא נקבל יסוד זה אז בלאו הכי נסתת

סימן פ"ד

הטעמים שנאמרו בראשונים ובאחרונים להא דאין "איסור ספינן" בהאכלת קטנים ביוהכ"פ יותר מבדי צרכי חיותם

(המשך להג"ל)

בפרק אחרון דיומא נהדיא דחניא חינוקות מותרין בגולס וכו'. ויש מתירין בדבר, משום דקא מסיים החס כל מילי דאית ביה רבוחא לינוקא לא גזרו רבנן. ומאן דאמר סבר משם ראיה (בתמיה) כל מילי דגזרינן ומדרבנן הוא (וכשיטת הר"ן דרחילה וסיכה דרבנן נינהו) בגדולים, אי אית ביה רבוחא לינוקא לא גזרו. אבל מידי דמדאורייתא גדול מוזהר עליו כגון אכילה, להאכילו נמי מוזהר עליו מדאורייתא וכן על שתייה, ורבינו יפרנסנו מחיטי עלייה" ע"כ לשון השאלה.

וע"ז השיב ר"ת ח"ל "ועל המאכלים קטנים שלא הגיעו לחינוך נראה היתר גמור, דאמרין מדיחה אשה ידיה במים ונתנת פת לבנה קטן. ועוד גזרו על שמאי להאכיל בשתי ידיו ואם יצאו לדחות במאי דאמרין רחילה וסיכה וכו' בשיליה שמעתתא ואינו מזכיר אכילה ושתייה דאורייתא, דחייב קנה הוא. דמתניסין היא, דאכילה ושתייה שריא להו, דאי אפשר להו אבל בלא רחילה אפשר ואפשר. ולדבריהם (לדברי האוסרים) נתנו דבריהם לשיעורין דמותר להניק ואסור ליתן פת דמסוכן אלל חלב. אלא ודאי תרומיהו שרו

והנה אף שזכרנו לשם ראיות שאין איסור ספינן בגד"ד, מ"מ עדיין לא נתגלה לנו טעמא דמילתא, למה נאמת אין בזה איסור ספינן. ונעיוני נהאי מילתא האיר ה' עיני ומלאתי כמה טעמים שונים שנאמרו בזה. ואמרתי להעתיקם ולדון בדבריהם הק' בע"ה. ואגב נלמוד שיש עוד כמה מקורות נאמנים הקותרים דברי המג"ח בזה.

א.

סברת ר"ת דכל איסור שנצרך לפעמים לחיותו של קטן אינו בכלל איסור ספינן בלל

בב) וזה ילא ראשונה דברי רבינו תם בספר הישר שלו. וזה לשון השואל שם סי' נ"א "עוד ילמדנו רבינו כי רבו עובדי אלוקים המתפרשים בטורה ובפרישות ישראל ואינם רוצים להאכיל את בניהם הקטנים ביוהכ"פ אע"פ שלא הגיעו לחינוך. ועל המאכלים אומרים שהם עוברים בלאו, דכל איסורין שנתורה אמרין להזהיר הגדולים על הקטנים היכא דקא ספי להו בידיים, כדמוכח ביבמות, רבינו שי' פ'

בדיני התורה היא. וא"כ ז"ע לכאורה לשונו בהתשובה "אכל אכילה ושפיה א"א, דאע"ג דלא סכנה היא חיישין ולא גזרו ולא דמי לשרצים" מה כוונתו כמה שכתב "ולא גזרו" הא איסור תורה הוא ולא גזירת חז"ל.

(בר) והנראה לומר בזה ע"פ דברי הפרי חדש חו"ת ס' תרי"א סס"ק א' חו"ל "ולע"ד ל"ק מידי (קושית הר"ן על הרמב"ם דס"ל דכל עיטוי יוהכ"פ דאורייתא הם דא"כ למה מותר לרחוץ ולסוך את הקטנים הא ספי להו איסור דאורייתא בידים) שלא ראו חכמים להחמיר אלא במידי דאיסור, אבל הכא כשהמאכל הוא מותר אלא שהשעה אסורה ראו חכמים להקל בו כיון דרביעיהו נהכי, והכתוב מסר הדבר להם וכה"ג חילקו תוס' צ"ק דחולין נהיה דהשתא נהמתן של נדיקים אין הקב"ה מבטל תקלה ע"י נדיקים עצמם לא כ"ש, וזה מה שג"ל בזה ודו"ק" עכ"ל הפרי"ת. ומדבריו למדנו שגדר איסור "ספינ" אע"פ שהוא מן התורה מ"מ הוא כמו איסורי חול המועד שמסרו התורה לחכמים להגדיר מתי שי"ך האיסור ומתי אינו שי"ך. ונראה דכן ס"ל לר"ת, ולכן כתב "ולא גזרו" דברי חז"ל מסור הדבר לומר דמסתברא דבאיסורים אלו (דלפעמים אית מניעתם סכנה) לא גזרה התורה איסור ספינ כלל.

(בה) ובעצם נרויח ע"פ דברי הפרי"ת אלו להבין דברי התרומת הדשן ס' ס"ב שכתב חו"ל "והא דאיתי קרא דאסרה תורה דלא ליספי ליה בידים ג"ל הטעם דקפיד רחמנא שלא ירגיל אותו לעבור עבירות וכשיגדל יבקש למודו" וע' בתשו' חתם סופר חו"ת ס' פ"ג שהקשה עליו וכי דורשין טעמא דקרא. [ולפי טעמו של התה"ד יוצאים חילוקים גדולים באיסורי ספינ. כגון שבתה ושטה שלעולם לא יצאו לידי גדלות לא יהא אצלם איסור ספינ ועוד חילוקים. וע' אמרי בינה הל' שבת ס' ט' בשם הפמ"ג שהוכיח מהמהרי"ל שגם בשוטה יש איסור ספינ. דהמהרי"ל התיר שחיטת חשו"ק ע"י שגדול עומד ע"ג מפני שהם נחשבים בני זביחה מדאסור לספות להם גבילה. ומבואר דגם בשוטה יש איסור ספינ]. אולם לפי דברי הפרי"ת שאיסור זה הוא דבר שמסרו התורה לחכמים מוכן היעב שבידם להכריע שגדרי הדין תלויים בטעם זה שלא ירגיל קטן באיסורים.

(בו) ובפרט לפי דברי האשכנז ח"ג ס' פ"א ס"ק ו' שכתב חו"ל "וקצת נראה להכריע כד' התה"ד, דהנה בכל

דלא תאכילום להזהיר גדולים על הקטנים לא שי"ך אלא בדברים שאסורים ואפשר (בלעדס), כמו דם ותרומה ביצמות אכל אכילה ושפיה אי אפשר, דאע"ג דלא סכנה היא חיישין ולא גזרו ולא דמי לשרצים. וסיכה ורחיצה נמי אע"ג דאפשר כיון דרטיחא דיטקא הוא לא גזרו.

ועוד ראיה גדולה דאמרין בשלהי בכל מערבין (מ:): גבי זמן יום הכיפורים ניתבא ליטקא לית הלכתא כרב אחא בר יעקב דלמא אחי למסרך, הא לאו הכי שרי (וכבר זכינו לראיה זו לעיל אות תי"א). ואי דחית גדלא קיבל (דהיינו שהוא עדיין מצעוד יום) מאי סירכא איכא, והאי מילתא כבר דעת דחית ליה סירכא כדאמרין בשבת (קל"ט). גבי כשותא (נראה שכוונתו שאין לומר שיטקא לא יצין חילוק בין זמן מה לפני הלילה והלילה ממשי ולכן יש ענין של "אחי למסרך" בזה. ובאמת מיירי מצעוד יום ולהכי אין בדבר איסור ספינ. ולזה כתב ר"ת דאין לצדד בן דהא בחיטוק בן חיטוק עסקין וכדברינו לעיל ס"ק ח' בשם הר"ן ועוד, וא"א שיטעה בדבר בזה ולא היו חז"ל חוששים מצעוד יום לאחי למסרך). ועוד תניא בתוספתא החיטוקות מותרין בכלן ולכתחילה ספינ להו מוכחא שמעתא. ובשלהי הך מחני' תניא ר' עקיבא היה מצטל ת"ת להאכיל לקטנים שמאי לא רצה וכו' וגזרו עליו להאכילו בידים" עכ"ל ספר הישר לר"ת.

ולמדנו מדבריו דאין איסור ספינ בטעם לאכילה ושפיה ביוהכ"פ. ועוד זכינו מחוץ דבריו לשמוע טעמא דמילתא. והוא, דכל איסור שיש בו מצבים שהוא "טורח חיותו של החיטוק" לא גזרה בו התורה איסור ספינ כלל, דאל"כ ניתנו דברי תורה לשיעורים. ולהכי אפילו במצב שברור שאין מניעת האוכל היקף לנריאות הקטן אין איסור לספות לו בידים.

(בג) אלא דיש לי לעמוד על דבר אחד מדבריו. והוא דמדברי השואל מבואר נהדיא דס"ל דאיסור "ספינ" איסור דאורייתא הוא בכל איסורי תורה לא רק בדם עומאס ושרצים. וכן ס"ל לרוב ראשונים לבד מהטור וכדדייק דבר זה הכ"י חו"ת ס' שמ"ג. ומדשתק ליה ר"ת בהשגחתו מבואר דמסכים ליה בזה. ועוד דמבואר בדברי ר"ת דגם דם ושרצים לא היה עליהם דין ספינ אינו היה מניעתם מהחיטוק דבר דלפעמים יש בו סכנה. דכן כתב חו"ל "דלא תאכילום להזהיר גדולים על הקטנים לא שי"ך אלא בדברים שאסורים ואפשר (בלעדס) כמו דם ותרומה וכו'" ומבואר דהגדרתו הגדרה

נמצא דאית לן עוד שלשה ראשונים שמהם נלמוד דלא ס"ל כשיטת המג"ת, והם ר"ת רבינו ירוחם והמאירי נחיצור החשובה, ולשיטתם מותר להאכיל קטנים ביוהכ"פ אפילו הרבה יותר מכדי לרכס.

ב.

שיטת חפר"ח דאיסור גברא דהוי דבר שנצרך לרביתיהו דינוקא לא נכלל בלאו דספינן

בבא (בב) ונחזור עוד פעם לדברי הפרי חדש (שזכרנו בזה כ"ה) שגילה לנו טעם חדש להא שאלן איסור ספינן בהאכלת קטנים ביוהכ"פ. וז"ל "שלא ראו חכמים להחמיר אלא במידי דאיסור אבל הכא שהמאכל הוא מותר אלא שהשעה אסורה ראו חכמים להקל בו כיון דרבייתיהו בהכי והכתוב מסר הדבר להם" עכ"ל. ולכאורה לא רישא סיפא ולא סיפא רישא. דהא ברישא כתב לחלק בין איסור תמיד דלאו האיסור הוא איסור חפצא על האוכל וצ"ל איסור אכילה ביוהכ"פ דאיסור גברא הוא שאסור להאדם לאכול ביום זה אבל האוכל לא חל עליו שום איסור. ואיסור ספינן נאמר רק על איסורים כדם ושרצים שהם איסורי חפצא. ובסיפא כתב דכיון שהוא רבייתיהו דינוקא לא נאסר.

ל' ולבאורה נר' שדבריו בסיפא אינם טעמא להא דאין על זה איסור תורה של ספינן דזה כבר חירך בדבריו שברישא, אלא דעכ"פ מדרבנן הוי לן למיסר וכדמוכח בסוגית הגמ' דיומא (ע"ח:). דגם דחייה וסיכה היו נאסרות מדרבנן אי לאו דהוי רבייתיהו דינוקא. וכ"כ אכילה ושתיה היו נאסרות מדרבנן אי לאו דהוי רבייתיהו דינוקא. ודו"ק. המתבאר לן מזה דאיסור גברא אין עליו איסור ספינן לדעת הפרי חדש. כן היה נראה לכאורה לפרש בדבריו. (ולפ"ז מה שכתבנו בס"ק כ"ה לישב לשונו של ר"ת ע"פ הפר"ח לא יתכן). ומנאמי מאן דכתב כן בהדיא בישוב דברי הרמב"ם דס"ל דרחייה וסיכה הוי דאורייתא, והוא בחלק החדושים שבספר חזון יחזקאל יומא פרק ד' הל' א' וז"ל שם "ואולי לדידיה הוי איסור" לא תאכלום" מן התורה קאי רק על מאכלות אסורות דומיא דשרצים ודם או טומאה שמטמאה את הגוף, אבל ביום הכיפורים שאין האיסור מזד ענמו אלא איסורא דיומא גרים ליה אינו אסור להאכיל לקטן אלא מדרבנן, ובכהאי גוונא שהם רבייתיהו ומועילים לגידולו לא גזרו בהו רבנן" עכ"ל החזון יחזקאל.

דוכתי היכא דעשה דוחה ל"ת דאינו היתר גמור אלא דחייה יהא אסור לספות לקטן, כיון דל"ת דלא תאכלום איכא ועשה ליכא לגבי הקטן ויהא הדין נותן דאסור להלביש לקטן שלא הגיע לחינוך בגד של ד' כנפות כלאים בציצית, וכו' אלא ע"כ דכיון שבגדלותו תהא מצויה לעשות כן לא שייך ביה אחי למסרך, ומותר לספות לו בידיים אף בקטנותו דליכא עשה גביה וכו'" עכ"ל. ודין זה הוא הלכה יסודית היוצא ממנה שנראה להם לחכמים שהגדרת איסור זה. ודו"ק. ויוכן עפ"ז דברי החוס' פסחים (פ"ת). דכל שיש בו תועלת לחינוך הקטן למצוות אין באלו דבר איסור ספינן. וע' בשו"ע הגר"ז ס' שמ"ג ס"ק ח' שרק לנורך חינוך מותר ולא למצוה אחרת. וגם זה מוכן ע"פ דברי התה"ד. שכן שיערו חכמים דלא אסרה התורה להרגיל באופן כזה. ודו"ק וכל זה נריך עיון רב.

בז' ובאחר דאיתגלה לן דברי ר"ת בטעמא דמילתא, והוא, שכל איסור שיש לפעמים סכנה במניעתו אינו נכלל האיסורים שעליהם גזרה התורה איסור ספינן, יתגלה לן שזוה כיוון רבינו ירוחם בספר אדם נתיב שביעי חלק שני וז"ל שם "תינוקות מותרים בכלן חוץ מנעילת הסנדל כך פשוט ביומא, פירוש ומותרים באכילה ושתיה ובדחייה ובסיכה, ונראה דאפילו לכתחילה בדבר כזה שהוא חיותם, לא אמרינן דאסור ליתן להם בידיים האיסור כמו שכתבתי בנתיב א' חלק א'". עכ"ל. ולעג"ד פשוט שכיוון לדברי ר"ת שזכרנו. וזה דלא כהחקרי לב או"ח ס' ק"ח שלמד מדברי רבינו ירוחם אלו דס"ל דכל שאין חשש סכנה להחניוק כגון שהגיע לחינוך לשעות אז יש איסור דאורייתא לספות לו אכילה בשעות אלו. ולעג"ד ברור שכיוון לדברי ר"ת וכלל אופן אין בהאכלת קטנים ביוהכ"פ איסור ספינן.

בח' וב"ח נחיצור החשובה להמאירי מאמר ב' פרק י"א ד"ה מעשה נשאר וכו' וז"ל "ודעת המחמירים (שאסור לגדול לרוחאם ורק הקטנים הם ירחלו ענמם) לפרש זה התינוקות מותרין בכלם פירוש הם ענמם לא ע"י גדול כמו שאמרו בענין נבילות לא תאכלום לא תאכלום להזהיר הגדולים על הקטנים, ואע"פ שבענין אכילה ושתיה אמרו נותנת אשה פת לחניוק אין ממנה ראייה לרחייה וסיכה שעיני אכילה ושתיה יש בו סכנה לחניוק (ולכן אינו תחת איסור ספינן וכדברי ר"ת) אבל רחייה וסיכה אין במניעתן סכנה לא הותרו אלא ע"י ענמם" עכ"ל.

(ואם טעם אחר מהמבואר בחיבור התשובה) וז"ל המאירי עירובין (מ:) "ויש שואלים היאך לא חששו להאכיל את החיטוק (כל פעם שמאכילים אותו ביוהכ"פ) מטעם אחר למסרך. ואין זה כלום שלא נאמר אלא כמה שהחיטוק עושה על ידינו ללכתו ולא ללכתו, ואין טענה מכאן שלא להאכיל את החיטוק ביוהכ"פ. וכן לא ממה שאמרו להזהיר הגדולים על הקטנים כמו שאמרו ביבמות בדקא ספינ ליה בידים, "שלא אמרוהו אלא באיסורין", והרי אמרו (יומא ע"ו:) מדיחה אשה ידיה וטתנת פת לחיטוק (כוונתו דע"כ אינה אכילה הנזכרת לחיותו של הקטן דפשיטא דאין דבר העומד בפני פיקוח נפש) וכן גזרו על שמאי להאכיל בשהי ידיו, ואע"פ שאין סכנה במניעתם, וכן אמרו בתוספתא (יומא פ"ד) שהדיא שביום הכיפורים תיזוקות מותרות בטולם, וכן אמרו ר' עקיבא היה מבטל תלמוד תורה להאכיל קטנים" עכ"ל המאירי. הרי לן דנחית לחלק בחילוקו של החזון יחזקאל שרק על "איסורין" דהיינו איסורי חפלא הוא דגזרה התורה איסור ספינ ולא על איסורי גברא כהאכלת קטנים ביוהכ"פ (וכמבואר ברשב"א יבמות ק"ד: שהדיא דאכילה ביוהכ"פ איסור גברא הו' דחילק שם בין טבל דהו' איסור חפלא ויוהכ"פ דהו' איסור גברא).

(ד) ובוזר מבואר במ"א ס' רס"ט ס"ק ב', אולם מחמת קיצור לשונו אעתיק לשון הגר"ו דלשונו ברור, וז"ל שם ס"ק ג' "המקדש צבית הכנסת אסור לו לטעום מהכוס שהרי הוא אינו יוצא בקידוש זה ואסור לטעום כלום קודם קידוש. אלא כיצד יעשה שלא תהא צרכה צפה"ג לבטלה, יטעים מהכוס לקטן שהגיע לחיטוק והקטן ישמע הצרכה ממנו ויוצא זה י"ת, ומנא שלא בירך לבטלה, שמותר להאכיל את הקטן קודם קידוש בין של לילה בין של יום ואסור לענותו, שלא אסרו להאכיל איסור בידים אלא כשהמאכל אסור מצד עצמו כגון טרפה וכיוצא בה אבל כשהמאכל מותר מחמת עצמו אלא שהוא זמן האסור באכילה מותר להאכיל לקטן, שהרי מאכילים הקטנים ביוהכ"פ אפילו קטן שאין בו חשש סכנה אם יתענה" עכ"ל הנוגע לעניינו. וכן מבואר במ"א ס' ק"ו ס"ק ג' בנוגע לאכילה לפני תפלה, שכתב וז"ל "הייכים לחנכס, ומ"מ ראוי ליתן להם לאכול קודם תפלה כמ"ש ס' רס"ט" עכ"ל. ופירש המחזית השקל וז"ל "ומ"מ מותר להאכיל לקטן כיון דהמאכל מותר אלא שהזמן אסור

(לא) אולם ח"פ שכ"כ החזון יחזקאל מ"מ דחוק טובא לפרש כן בדברי הפרי חדש להמעיין היטב בדבריו. דהא בא ליטב לשון הגמ' יומא (ע"ס:) דקאמר "גזרו בהו רבנן" ולהרמז"ס הלא כל העיניים איסורי דאורייתא הם. ולזה פ' שמקם התורה לחכמים לפרש מתי אין איסור לספות לקטן אחד מאיסורי התורה. ולכן בהכרח כוונת הפר"ח היא, שכאשר האיסור הוא איסור גברא ולא איסור חפלא (ומבואר בתוס' חולין (ה:) ד"ה לדיקים שאיסור חפלא דהיינו שהאדם אוכל דבר שאינו ראוי) הוא קלישות בתוקף האיסור. ושנית שיש לזרז לרבייתו דחיטוק שדבר זה יהא מותר עבורו. דהיינו שאם יהא זה איסור ספינ, יחסר להחיטוק דבר הנזרך לפיתוח גופו, ואז בלידוף שני דברים אלו גם יחד דהיינו שהוא איסור גברא והוא דבר הנזרך לרבייתו דחיטוקא ס"ל לחז"ל שאין בו איסור ספינ.

(ב) ולפ"ו יבואר היטב למה יש איסור ספינ להביא קטן לידי חילול שבת. ע' רשב"א שבת (קנ"ג) ורבינו ירוחם נתיב ראשון סוף ח"א, והא איסורי שבת אסורי גברא נינהו ולא איסורי חפלא, ע' תשו' רע"א ס"ס ה' שנקט כן בפשיטות. ורק בנוגע למוקצה נסתפק אם יש שם איסור חפלא. וע' החזון דאורייתא כלל י' בריש הדיבור מש"כ בזה. וא"כ הלא זה סותר הכלל שהנחת הפר"ח שכל שהוא איסור גברא אין בו איסור ספינ. אולם לפי מה שביארנו דברי הפר"ח, דמתנה שיהא ג"כ דבר הנוגע לרבייתו דחיטוקא כרחיקה וסיכה ביוהכ"פ מיושב היטב. דאין לזרז לרבייתו להחיר איסורי שבת. ודו"ק. (אבל הא אין להקשות על החזון יחזקאל דהא אסרה התורה לספות טומאה לכהן קטן. ולכאורה הוא איסור גברא כמו חילול שבת. דאין הדבר כן. לא מביעיה אם האיסור הוא שלא יתטמא גופו של כהן דאז הו' איסור חפלא מה שמביא טומאה על הגוף שלו, אלא אפילו אם האיסור הוא המגע בטומאה בעצמה ע' קובץ שיעורים ח"ב ס' מ"א וסוגיא דנזיר (מ"ב:), מ"מ איסור חפלא הוא דהתורה אסרה הנגיעה בטומאה משום שהוא דבר שאינו ראוי לכהן. ודו"ק.)

ג.

שיטת חמאירי והמ"א דאין מדין תורה איסור ספינ על איסורי גברא אבל איסור דרבנן יש

(ג) ודע שבדברי החזון יחזקאל שלא אסרה התורה לספות לקטן אלא איסורי חפלא ולא איסורי גברא כ"כ המאירי

אמו ולכן כל יניקתו מותרת מטעם זה. ולפי מיושנת תמימה הג' ר' ברוך פרענקל בהגהותיו לס' רס"ט. שתמה על המ"א שהחיר להיטוק לשמות קודם קידוש מטעם שהוא "רביעייהו" ודימהו לאכילה ביוהכ"פ. ותמה דוכי שעה אחת עד שימלא לקדש, נחשב שמענהו. אולם המ"א ס"ל כמו שביארנו שא"א להטיל כלל "שעת איסור אכילה" על קטנים ואפילו לשעה קצרה ביותר. העולה מכל זה דמבואר מכל הדין דוכחי דמותר להאכיל קטנים בלי הגבלה כלל אפילו בזמן האסור באכילה לגדולים כמו ביום הכיפורים ודו"ק.

(זו) **אולם** לכאורה צ"ע על כל הדין דנקטו האי כלל דאיסור גברא אין בו איסור ספינן מהא דיש איסור ספינן במלאכת שבת וכמבואר בכמה ראשונים ע' ברמב"ן ברשב"א ריטב"א ר"ן ומאירי בשבת (קנ"ג) וברשב"א נדה (מ"ו) ובמ"א ס' רס"ו ס"ק ח' וט"ו ס' שמ"ו ס"ק ו'. ורק הרמב"ם אפשר להסתפק בדעתו ע' פ"ו ממאכ"א הל' כ"ז ופמ"ג א"א רס"ו ס"ק ח'. וע' בשו"ת הרי"ס ס' ג' מה שידד בדעת הרמב"ם. ואולי י"ל ע"פ דברי המכילתא הובא ברש"י שמות כ' פסוק י' שדורש דרשה מיוחדת שיש איסור ספינן באיסורי שבת וז"ל "ובך ובתך להזהיר הגדולים על הקטנים". וע' אחיעזר ח"ג ס' פ"א ס"ק כ"ג שהאריך לפרש למה לן קרא מיוחדת לשבת. (והרשב"א שבת קנ"ג מבואר דקרא זה בא לאופן שקטן עושה לדעת אביו אבל אביו לא היה לו לעשות, כההיא דבא לכנות דליקה). ולפי הכלל דגילה לן המאירי והמ"א דכל שהוא איסור גברא אין בו איסור ספינן י"ל דבלי גילוי מיוחדת לאיסור שבת, באמת לא היינו יודעים לאסור לספות לקטנים איסורי שבת. וי"ל דלהכי בעינן קרא מיוחדת. וז"ל דאין ללמוד משבת לאסור שאר איסורי גברא, דשבת חמור איסוריה ואין ללמוד ממנה כנלע"ד. (והרשב"א דלמד דין שבתה בנו מקרא זה וכמו שזכרנו י"ל דס"ל כהר"ן ביומא ריש פרק יוהכ"פ דס"ל שגם על איסורי גברא כרחיצה ביוהכ"פ יש איסור ספינן. ודע דלא כו"ע היא שיש דין שבתה בנו ע' מ"מ פרק כ' מהל' שבת הל' ז'). ופלא שלא מלאחי מי שהעיר בכל זה וצ"ע.

(ח) **העולה** מכל זה, דעד הנה אית לן שלוש טעמים לדין דידן. או דכל דבר דחיתו של היתוק מלי בו באכילה ושחיה לא נכלל בלאו דספינן כלל, ואפילו באופן שאין סכנה בהדבר כעת. והוא טעמו של ר"ת. או דכל שהוא איסור גברא ולא איסור חפלא וגם שהוא דבר דאית ביה לורך

כה"ג לא החמירו בחיטוק וה"ה הכ"א. וכה"ג כתב הגר"ן ס' חע"א ס"ק י' ח"ל "קטן וקטנה שאין יודעין מה שמספרים להן ביציאת מצרים מותר להאכילם מזה בע"פ כל היום ואפילו בלילה קודם קידוש מטעם שנתבאר בס' שמ"ג, ואע"פ שאסור להאכיל הקטן בידים דברים האסורים אפילו אינם אסורים אלא מד"ס מ"מ דברים שאינם אסורים מחמת עצמן אלא שהוא זמן איסור כגון מזה בע"פ או לאכול קודם קידוש מותר להאכיל בידים אם הם זריזים לכך כמו שמוחר להאכילם בידים ביוהכ"פ ואין מענים אותם אפילו יכולים לאכול הענינים" עכ"ל הגר"ן שם.

(ז) **המתבאר** מכל האמור הוא שאין מדין תורה שום איסור לספות לקטן איסור גברא. אולם מדברי סופרים יש גם ע"ו איסור ספינן וכמבואר בסוגיא דיומא (ע"ו): שאסור לגעול את הקטנים ביום הכיפורים מאחר דאית לורך לרביעייהו דינוקא ונפקא באו"ח ס' תרט"ו ס' א'. אבל דבר כמו "מניעת אוכל" מותר לגמרי, מאחר שעצם הענין של אכילה הוא דבר הנלך לרביעייהו דינוקא לא גזרי עליו כלל, ואפילו אם הקטן אין לו שום לורך לאכול כעת כלל, וכדמבואר ממה שמוחר להאכילו לכתחילה לפני תפלה ולפני קידוש ואין שום חילוק בין לורך לאכול או אינו לורך לאכול. אולם להאכילו מזה בע"פ, כשהוא לורך דוקא למזה מותר ואם לאו אסור, דא"א להחשיב אכילת "מזה" רביעייהו מאחר דיכול לאכול שאר מידי. [וכ"כ חמץ בפסח (אם נקוט שחמץ איסור גברא הוא ונליעה ממנו נחשבת התירא בלע לפני פסח) אעפ"כ אסור מדינא להאכילו לקטן, מאחר דיכול לאכול מזה ולא חמץ וכיו"ב. אולם אם הקטן חולה וא"א להאכילו ע"י עבו"ס או הוי אכילת חמץ רביעייהו ומותר להאכילו. כ"כ הגר"ן ס' ת"ג ס"ק כ"ה בבואר דברי המ"א ס' שמ"ג ס"ק ג', וד"ו צ"ע ג.].

(זו) **וסברת** המ"א בזה היא, שזה גופא שיהא שעה אחת שיהא שעת איסור אכילה לקטן, הוא כבר פגיעה ברביעייהו, וכמו דמצינו בכתובות (ס':) דמינוק יתר על כ"ד חודש לר' אליעזר או יתר על חמש שנים לר' יהושע אם יונק משדי אמו הוי ליה כיונק שקץ ואסור. משא"כ בחוך זמן זה מותר לו לינק בלי הגבלה. ולא מטעם דזמן כזה אינו נחשב כיונק שקץ, אלא משום שקטן יש לו לורך לחלב אמו וכל כה"ג לא גזרי עליו כלל. וע' תשו' הרשב"א ח"א ס' ז"ב דמבואר כן בהדיא שטעם ההיתר הוא משום שקטן לורך חלב

להאכילם בידים, דכל דפטורין מעיקר המזנה דיוהכ"פ תו לית בהו לאו כלל. ומש"ה לית בהן אלא דין דחינוך מזד המ"ע לבד, והיינו מחנתינ דמחנכים אותן לשעות" עכ"ד הדברי יחזקאל.

(ב) ויש לעיין אם דמיוט לדברי הרמב"ן בקידושין עולה יפה או לא. ולזה אקדים דברי האור שמח בנוגע לדברי הרמב"ן הללו. וז"ל בהל' יו"ט פרק ג' הל' ת' לאחר שהעסיק דברי הרמב"ן "לפ"ז לא מצנו למילף ממילה וכהן וניזר (דעשה ידחה לא תעשה ועשה, כהא דעשה ולא תעשה דאיסור גילוח דכהן ודניזר גידחים מכה עשה דמזורה, ועשה ולא תעשה דקציצת כהרת גידחים קמיה עשה דמילה) דבכהן וניזר עשה ולא תעשה דידהו הוא באל תעשה, כמו כהן שלא יגלח וכן נזיר וכן השמר מנגע הזרעת שהוא שלא יקוץ הזרעת וע"ז באה העשה. א"כ נהי כולהו העשה טפל הוא ללאו, כמו דנמקום שהמזנה באה לקיים חיזהו מעשה שם הלאו טפל לעשה ודין עשה יש לו, כן הכא יש להן דין לאו. ולכן אחי עשה ודחי ל"ת ועשה כי הא. אבל כשיטת הקן (דכו מ"רי הרמב"ן) שהעיקר הוא קיום הדבר לעשות מזנה שילוח, והל"ת בא לקיום העשה ולהזהיר עליו, ודאי דאף הל"ת דין עשה יש לה" עכת"ד האור שמח. ולמדנו מדבריו דס"ל דעשה ול"ת שהם בשב ואל תעשה העיקר הוא הלאו, ואפילו העשה דין לאו יש לה. ולפ"ז יש להסתפק אם דברי הדברי יחזקאל נכונים כמה שרצה לומר דלאו ד"אשר לא תעונה" הנאמר ביוהכ"פ דין עשה יש לו ולכן אין צ איסור ספינ. דלפי האור שמח לכאורה הדבר להיפך דאפילו העשה דועניתם את נפשותיכם דין לאו יש לו, מאחר דעיני דיוס הכיפורים בשב ואל תעשה הוא.

(ג) איברא יש מקום לדברי הדברי יחזקאל לדמות הלא תעשה דעני דיוהכ"פ להל"ת של שילוח הקן. דיש לומר שעניי כיום הכיפורים אינו נגדר שב ואל תעשה דאדרבה הדין הוא שיהא האדם צמא של עיני, והוא מצב חיובי, וכן מבאר בתו"י יומא (פ"ג.) ד"ה בן, בשם ר' אליעזר ממין. וז"ל בד"ה בן שמונה בן תשע מחנכין "וא"ת הא דאמרין בכל דוכתא קטן אוכל גבילת אין ב"ד מזוין להפרישו, השתא חנוכי מחנכין אפרושי מאיסורא מיבעיא, ואומר ה"ר אליעזר ממין דחינוך לא שייך אלא שיעשה מזנה ולא פרושי מאיסורא והא דקרינן הכא חינוך כמה שמעין אותו ביוהכ"כ אין זה אפרושי מאיסורא שמפרישין אותו

לרבייה דיוקא לא אפרושי תורה והוא סברת הפרי חדש. או דכל שהוא איסור גברא ולא איסור חפשא אין צ איסור תורה של ספינ (ואיסור דרבנן יש אא"כ הוא דבר דנוגע לרבייהו דיוקא). ושבת דאיסוריה יש בהם איסור ספינ הוא דבר יוצא מן הכלל והוא סברת המאירי והמ"א. ודע דהב"י שזכרנו דבריו באות כ"א כתב וז"ל "דלק"מ (קוש"ת הר"ן על הרמב"ם) דאע"ג דאסירי מדאורייתא (רח"ה וסיכה) כיון דלא מפרשי בהדיא בקרא והם דברי המפורסם לחכמים ראו שלא להחמיר על החינוקות ככך, דכיון דאכילה ושחיה דמפרשי בהדיא מותר וכו' כ"ש שאר דברים שמוותר לעשות להם בידים" עכ"ל הב"י. ופשוט דלא ס"ל כסברת ר"ת בטעם היתר, דאל"כ איך למד להחמיר רח"ה וסיכה מאכילה ושחיה. ואם כוונתו לסברת המ"א דכל דהוי איסור גברא אין צ איסור ספינ, ג"כ אינו מוכן מה לו ללמוד זה בק"ו הלא הוא סברא יסודית שכוללת כל איסורי גברא שבתורה לבד משבת. ועוד דבתוך דבריו כתב "דאע"ג דאסירי מדאורייתא וכו' ראו חכמים שלא להחמיר על החינוקות ככך" נראה שרק באיסורי יוהכ"פ הוא דאית ליה קולא זו. ולכן נראה שכונת הב"י הוא כדברי הפר"ם דאיסור גברא ואית בה רבייה דיוקא באיסורי יוהכ"פ לבד מנעילת הסנדל הוא דאין צו איסור ספינ. כנלענ"ד.

ד.

אם י"ל דאיסור אכילה דיוהכ"פ חיוזק למצות עיניו היא ומי שאינו בהמצוה אינו בהאיסור

(ל) ובעת אחי טעם רביעי להא דמותר להאכיל קטנים ביוהכ"פ יותר מכדי לרכס. דראיתי בס' דברי יחזקאל סי' ט"ו ס"ק י"ח ד"ה ולכן כו' לאחר שהוכיח מרש"י שאין איסור ספינ באיסור זה (ע"ל אות י"ב) שכתב וז"ל "ולכן נראה לומר דס"ל לרש"י דשאני איסור דיוהכ"פ משאר איסור לענין זה, דעיקר האיסור דלא תעונה הוא אזהרה למי שמחוייב במצות עיני. דמאחר דמחוייב במצות עיני בא הלאו לחזק ולומר דכל מי שלא יקיים מצות עיני הוא עובר בלאו דלא תעונה. וכי"כ כתב הרמב"ן בקידושין (ל"ד.) לענין מ"ע דעשיית מעקה דהלאו דלא תשים דמים עיקרו לחזק העשה בא, לומר שיקיים מ"ע דמעקה, והפטור מהעשה פטור גם מהלאו. ומש"ה קטנים דליתנהו במ"ע דעיני כיום הכיפורים, ממילא אין בהם סרך דלא תעונה כלל אפילו

להשקות לקטנים יין קודם קידוש כתב וז"ל "אע"ג דאסור להאכיל לקטן איסור בידים כמ"ש ס' שמ"ג, היינו בדבר שיש בו לאו, אבל קידוש אינו אלא עשה, ולפי מ"ש בס' שמ"ג דאפילו איסור דרבנן לא ספי ליה בידים ז"ל וכו'" עכ"ל הנוגע לענינו. הנה לא כתב שאינו אלא ביטול מזה מאחר שהאיסור נובע מחובת קידוש וכל שאינו בכלל המצוה לא שייך אליו האיסור, אלא כתב דהוי כאיסור עשה ואין איסור ספינן על איסורי עשה. ודחה זה הטעם בלדק דלא מסתברא לומר דעל איסור דרבנן יש איסור ספינן ועל איסור עשה אין בו איסור ספינן. וע' במחלית השקל בס' תע"א ובהגות ח"ס ס' רס"ט שכבר הרגישו שיש סתירה בדבריו. ומבאר דבס' רס"ט לא ס' להמ"א להקל מחמת הסברה שכתב בס' תע"א. דפשוט דקושיתו מאיסורי דרבנן אין לו מקום כלל להסביר שכתב בס' תע"א. (וע' תשו' מהרש"ג ח"ב ס' נ"ז שמדעת עצמו חירך ההיא דין לפני קידוש ע"פ הסברה דכתב המ"א בס' תע"א ע"ש).

(סו) וחב"א בס' ק"ו ס' ק"ג כנראה נחית לדבריו שס' תע"א. וכ"כ בס' תרט"ז סוף ס' ק"ב כנראה נחית לסברה זו. (ובעצם יש להתפלל איך אפשר לומר שיש איסור ספינן על איסור דכל מהותו אינו אלא מכח דיני מצוה דהקטן אינו מוזהר בה כלל. דהיינו איך נבין סברת המ"א בס' רס"ט. ואפשר שז"ל ע"פ התה"ד שזכרנו לעיל אות (כ"ה) שיסוד איסור ספינן הוא כדי שלא יהא רגיל בהאיסור לכשיגדל וע"פ זה פירש החת"עור הא דמותר להלביש קטן כלאים בצניעות אע"פ שאין אליו העשה לדחות הל"ת. וזכרנו דבריו שס' כ"כ י"ל דאכילה לפני קידוש ושאר איסורים כאלו, שניהגו אליו לכשיגדל ואז יהיו איסורים עטרו, בזה ס' להמ"א שיש בזה איסור ספינן כדי שלא להרגילו לאכול לפני שקידש. וז"ע).

(סו) חיוצא מזה שהראנו פנים מסבירות לפרש ולהגדיר הטעם והנימוק שנתן הדברי יחזקאל להא דאין איסור ספינן בהכללת קטנים ביוהכ"פ. וכדבריו כן כתב חד מגדולי האחרונים והוא בתשו' זכרון יוסף ס' ו' בד"ה והנראה לי וכו' ח"ל "והג"ל בזה דטעם הטור והר"ן ומה"ד וסיעתן דס"ל דמותר להאכילם בידים הוא זה, דלא דמי אכילת הקטנים ביוהכ"פ כלל לשאר איסורי תורה. דאילו התם שם איסור וטומאה על החתיכה. משא"כ מאכלי יוהכ"פ אין שם איסור על החתיכה אלא איסורא אקרקפתא דגברא מונח,

מלאכול אלא הוא חינוך שמחנכין אותו במצות ועניתם את נפשתיכם וכו'" עכ"ל התו"י. ולפ"ז י"ל שהדברי יחזקאל דהעיקר הוא קיום העשה של ועניתם את נפשתיכם והתורה חזקה עשה זו ע"י הלוא דכל אשר לא תעונה. ודו"ק. ולכן י"ל שקטנים שאינם כלל בפרשת מצות עינו לא שייך אללם הלוא ואפילו לספות להם בידים מותר. דכל שאינו בהעשה ממילא אינו בהלאו, ודומה לאשה שאינה בהלאוין הנצמדים לעשה שהומן גרמא וכדכתב הרמב"ן.

(סב) וע"פ מש"כ הדברי יחזקאל יובן היטב דברי הר"ן נדרים (ל"ו). ד"ה א"ר זירא שה לבית אבות לאו דאורייתא, ומיהו מפסח לא מצי למידק דשה לבית אבות לאו דאורייתא (ממה שקטן אוכל ממנו אע"פ שאינו נמנה) דמן התורה אין הקטנים נריכים להמנות בשה עם בני חטרה, אלא אוכלין ממנו אע"פ שלא נמנו עליו. דאע"ג דאין פסח נאכל אלא למנוי, ה"מ ברשוין להמנות, אבל קטנים דלאו בני הכי לית לן בה" עכ"ל ודבריו נריכים ביאור. דהא הר"ן ס"ל דגם על איסור גברא כאכילה ביוהכ"פ שייך איסור ספינן, וא"כ אמאי לא יהיו קטנים בכלל איסור דשלא למנוי. אולם לפי מש"כ הדברי יחזקאל, שלא הוצא לחזק עשה אין בו איסור ספינן, י"ל דס"ל להר"ן דאיסור "שלא למנוי" הוא לחייב אכילת קרבן פסח למנוי (וכדברי הרמב"ן בקידושין) וכל דליתא בהעשה אינו נכלל בהלאו ומותר לספות לו בידים.

(סג) ודע דנוגע לגוף הסברה שלא הנובע מכח חובת עשה אין בו איסור ספינן, אם כי סברה גדולה היא, מצינו לו להמ"א שסותר עצמו בנוגע לדבר זה. דע' בס' תע"א מ"א ס' ק"ו אהא דכתב הרמ"א שם שמוותר להאכיל מצוה בערב פסח לקטן שאינו מבין ענין יציאת מצרים, שכתב ע"ז ח"ל "מותר להאכילו, אע"ג דאסור להאכיל לקטן בידים דבר איסור כמ"ש ס' שמ"ג מ"מ דבר שאינו אלא ביטול מצוה עשה מותר להאכילו בידים כמ"ש ס' רס"ט" עכ"ל. והנה זה פשוט שיש איסור חז"ל באכילת מצוה בע"פ, וא"כ איך כתב ע"ז שאין בו אלא ביטול מצוה עשה. וכונתו מבוארת דהא"נ שיש בזה איסור, אבל מאחר שהאיסור בא רק מכח חובת מצוה, פשיטא ליה שכל שאינו בפרשת המצוה אינו בכלל האיסור הנובע מינה, ומותר להאכילו בידים דבר איסור זה. (מד) אולם דיוט של המ"א ז"ע דסותר כאן מש"כ שם. דשם בתחילת דבריו כשיצא ליתן טעם להא דמותר

ל"ה איסור דישא. וכבר זכרנו בזה ל"ו דמוכח מדוכחי טובא דגם במלאכת שבת יש איסור ספינ.

טח) ונראה ע"פ יסוד דברי הפרי חדש דכל דהו איסור גברא וגם הו רבייתו דינוקא אין זו איסור ספינ, ולכן מותר להאכיל קטנים ביוהכ"פ יותר מכדי לורך חיותם. ולפ"ו נראה דאף דיש איסור ספינ בקטן הלא לכבות דליקת אביו או של אדם אחר (ע' אחיעזר ח"ג ס' פ"א ס"ק כ"ה) או כשנותנים לו ספק להוליכו לביתו וכמבאר ברש"א שבת (קנ"ג.), וכן משמע בסוגיא דיבמות (ק"ד.). וזהו דאירכסו ליה מפתחי ע"ש, מ"מ בענין שיש זו רבייתו לינוקא אין זו איסור ספינ, ולדברי הפרי"ם לכאורה מותר לספות איסורי שבת דאיסור גברא הם וכדכתבנו לעיל אות ל"ב בצירוף דהו רבייתו לינוקא כמו דאיתבאר ולפ"ו מיושב הא דמותר לתינוק לינק משדי אמו ביום השבת גם אחר שעברו עליה ב' שנים ואלא מכלל סכנה. ודו"ק.

ולדברי ר"ם דחידש לן יסוד בדיני ספינ, דכל איסור דאית ביה לפעמים סכנה אם לא נאכילטו לתינוק כאכילה ביוהכ"פ, אין זו איסור ספינ כלל, ואפילו באופן דודאי אין חשש סכנה. דלא חילקה התורה בדבר כזה דלפעמים יהא מותר ולפעמים אסור. ע' דבריו לעיל אות כ"ב. וכ"כ י"ל שניקת תינוק משדי אמו דהו דבר שבשמים הראשונים של חיי התינוק יש במניעתו סכנה לתינוק ורק דח"ל שיערו דאחר ב' שנים כבר עבר הזמן של חשש סכנה מ"מ לא יחול על פעולה כזו איסור ספינ דלא חילקה התורה כהיתר שנתנה לדבר כזה. וכמו שמותר להאכיל תינוק בן ח' שנים מיד בתחילת יוהכ"פ אע"פ שודאי אין בזה לורך, (וכמבאר ברש"י ערכין (ב): ד"ה שהגיע, ואילו התענה בשעות אלו גם קודם הגיעו לשנות תינוך לא היה בזה שום חשש סכנה.) כ"כ מותר ליתן לתינוק להניק כל זמן דהו רבייתו דינוקא אע"פ שכבר עברה שנות הסכנה [ואף דיש לדחות דאולי חלוק דבר דבשנים אלו אין זו סכנה (אלא לחלוש ביניקה אחר ב' שנים) וסתם תינוק מדהו בן שתי שנים אינו עוד מסוכן אלל חלב אמו, מדבר שהוא סכנה לפעמים לכל ילד וילד כאכילה ביוהכ"פ. מ"מ נראה מאחר דחלוש הו ביה לורך גם אחר ב' שנים לכאורה גם זה בכלל דברי ר"ם הוא.]

טט) ולבר מן דין אית לי לתרץ קושייתו בתרי אנפי בע"ה. חדא דנראה דבר כזה אין זו חומר מלאכת שבת

שמלווה לענות את נפשו, וכדפרש"י בשבועות (כ"ד: ד"ה מידי דהו ב' ושאר דוכתי. משא"כ קטנים שאינם מלווין לענות את נפשם, המאכלים לגביהו חתיכי היתר וניהו ודומיא להא שבי' הר"ן במסכת נדרים (ל"ו.) גבי קטן אוכל מפסח שלא נמנה עליו דכיון דלא נצטווה שלא לאכול מפסח שאין נמנים עליו מיקרי היתר לגביה ול"ד למאכלים גבילות" עכ"ל.

ואם כי לשונו מגומגם, וכנראה שנתכוין לסברת המאירי והמ"א לחלק בין איסור גברא לאיסור חפשא, (לשונו "המאכלים לגביהו חתיכי היתר וניהו" היינו רק לקטנים) מסוף דבריו ומדמיונו לדברי הר"ן מוכח דכיון לסברת הדברי יחזקאל וכן הבין החלקת יואב ס' א' ד"ה אך בכונת דבריו. (וע"ש שהוסף עוד טעם מדיליה שיש לפקפק בה טובא ע"פ מש"כ בזה ב"ב.). הנה איתבאר לן בע"ה ארבע טעמים שונים להא דמותר להאכיל קטנים ביוהכ"פ, דהיינו הג' טעמים שזכרנו בזה ל"ה, והטעם של הדברי יחזקאל והזכרון יוסף דהלאו שלא לאכול ביוהכ"פ בא לחזק מצות ועניתם, וכל שאינו במצות ועניתם אינו בכלל הלאו וכסברת המ"א בס' ק"ו וס' תע"א וס' תרט"ו.

ה.

ישובים להקשיא המפורסמת למח אין בהנקה תינוק בשבת איסור ספינ בשאינו צריך לכך לחיות

בזו דע דע"פ דברי הפרי"ם וע"פ דברי רבינו חם בספר הישר יתישב לן קושיא מפורסמת מהגאון ר' אליעזר גורדון ז"ל מטלו הוצא בשדי חמד סוף קונטרס באר בשדי ח"ל הקושיא "לפי דעת רוב הפוסקים דחולב הו איסור דאורייתא (דישה בשבת) האף תינוק יונק עד ה' שנים הא נותן לקטן לעטור איסור דאורייתא ועובר על לא תאכילום, והגם דסתם תינוק מסוכן אלל חלב הייט עד ב' שנים, דהא אחר ב' שנים שוב אין ביניקה חשש סכנה" ע"כ חוכן הקושיא, ומוכח בדבריו, שאין חשש סכנה אחר ב' שנים, דהא גם ר' יהושע דמתיר לינק עד ה' שנים, מודה דאלמנה מותרת להנשא אחר ב' שנים ע' סוגיא דכתובות (ס.). רק דס"ל דאין איסור מטעם כיונק שקן עד דעבר ה' שנים, דעד אז עדיין הו רבייתו דינוקא לינק משדי אמו. ולכן תמה הגאון דהלא צריך להיות אסור מטעם איסור ספינ, דספינ

המיוחדת לכך (דכנלי כזה היו דרך אומנות וא"ל להחשב דרך אכילה בך) מותרת סמוך לסעודה והביאו הרמ"א ס' שר"א ס' י"ב. והמעין בדבריו יזכר לדעת דגם ד"ה ומכאן נפטיש באוכלין מותרות אם נעשות סמוך לסעודה (ומיושב בדבריו כמה מההשגות של הנה"ל ס' ש"ח ד"ה הדחתן וכו' על השיטות הסוברות כהירושלמי שיש מכה בפטיש באוכלין), דגם שתי מלאכות אלו נכללות בחידושו של הרשב"א, שטורר שגילה לו חז"ל אינה המלאכה היחידה שיתרת. [ונאמת עוד יותר מזה חידוש ה"ז ס' ש"ח ס' ק' ב' שגם מחיקה דרך אכילה כגון באותיות הכתובות על עוגה יש להחירו בדרך אכילה. אולם עליו מתפלל החז"א או"ח ס' ס"א ס' ק' א' דאין לכלול מלאכה שרק במקרה נעשית דרך אכילה. ע"ש דברים נפלאים. אולם מה שכחב החז"א שהרשב"א החיר רק טורר ועוון ומו לא ל"ע דמבואר ברשב"א שגם ד"ה ומכ"פ הנעשים דרך אכילה מותרים]. ולפ"ז מיושב כמין חומר קושיית הגאון מט"ל, דיניקת חינוך דרך אכילה היא, ואין דרך אכילה גדול מזה (ודלא כיניקת גדולים דאינה דרך אכילה), ולפי המבואר ברשב"א ד"ה דרך אכילה מותרת. וא"כ ד"ה חינוך ע"י יניקה אין עליה שם מלאכה כלל, ואין זה חשש איסור ספינן. והוא כפז"פ בע"ה. וע"ע בס' שיתת שבת מלאכת ד"ה ס' ק' פ' נהגה מש"כ עוד בישוב ק' זו. וגם מש"כ ההר נבי או"ח ר"א. ע"ש.

מאחר דכן דרך אכילתו, וכל שהוא בדרך אכילתו הטבעית לא חל עליו שם עמל מלאכה. ולכן אף דהגדול היונק מדדי האשה או מבהמה שם ד"ה כללית יד עליה, וכמבואר בסוגיא דגונת יונק חלב כתובות (ס.), מ"מ יניקת חינוך מאמו דרך אכילה היא ואינה נחשבת כדש. ומנאמי שמירן כן בחלקת יואב ס' ט' ד"ה ובאמת וכו' חז"ל "ובזה ניחא לי מה דשרי להניק החינוך בשבת ואין בו משום מפרק כמה שהאשה מעמידה החינוך על הדד, כיון שזה אכילתו של חינוך אין זה מיקרי מפרק כלל" עכ"ל. ונאמת למדתי כן מדברי הרמב"ן בשבת (ע"ד.). סוף ד"ה והנניא כו' בטעם היתר טורר אוכל מן הפסולת סמוך לסעודה, שכתב שם דלא מיסתברא דאסרה התורה לאכול מאכלו כדרכו התמיד, דהיינו לגרור מה דרוצה לאכול מן הסעודת. ע"ש. וכ"כ בנדר"ד לדברי ר' יהושע דרך יניקת חינוך הוא עד היותו בן ה' שנים, א"כ א"א להחשיב יניקה כזו עמל מלאכה ושיאסר על האם להניק בנה מחמת דנחשב כמביאהו למלאכה ד"ה, דזהו ה"למען ינוח" של החינוך. ואינו דומה ליניקת אדם דלאו אורחיהו נהכי דנחשבת כמפרק וכמבואר בשבת (ק"ד.).

ג) ויותר י"ל ע"פ מה שמבואר בתשו' הרשב"א ח"ד ס' ע"ה דלא רק מלאכת טורר מותר בשעשה סמוך לסעודה אלא גם שאר מלאכות אם דרכן הטבעית לעשות סמוך לסעודה. ובעיקר חידוש, דגם טחינה הנעשית שלא בכלי

סימן פ"ה

אסור לאחרים לספות אוכל לקטנים באותן שעות שהאב מחוייב לחנך בנו בתענית (המשך להג"ל)

שלימות וכן עשר שנים שלימות מחנכים אותו לשעות" וע"ז כתב המ"א חז"ל "מחנכים אותו, פי' ר"י כל חינוך קטן לא שייך אלא באב ע"ש בתוס'. ומ"מ ג"ל דלא תתן להם לאכול דהוי כמאכילתו נבילות ידיים. ול"ד לסוכה שרשאים ליתן לו לאכול חוץ לסוכה, דהתם באכילה אין איסור, והיא נותנת לו ומה לה אם יאכל בסוכה או חוץ לסוכה, ואינה מחוייבת

א.

שיטת חמ"א בכל האי ענינא

נא) ובעת ניתנה ראש ונשונה לדברי המ"א בס' תרט"ז ס' ק' ב' שכבר זכרנו באות ג', לבחון אם יש מהם ראייה להמנ"ח או לא. דז"ל המבאר שם "קטן בן חשע שנים

דרכן של לספות קטנים אפילו באיסורים התלוים בזמן. ולכן בלדק כתב המ"א שבשעות אלו שיש בהן חובת חיטוך על האב, יש איסור ספיין מדרבנן על האם ועל אחרים. דשעות אלו שוות לדינא ד"נעילת הסנדל" שאסור לספות לקטן. אבל בשאר שעות היום שלפעמים יש צורך להאכיל הקטן ולפעמים אין צורך א"א לאסור לספות לו כלל, כדי שלא יבוא מחמת איסור ספיין למנוע אוכל מהקטן בשעה שבאמת יש לו צורך בו.

(ג) ולפ"ז מוכן היטב הא דעל המחבר דסע' א' לא השיג המ"א מדי. דשם איירי בקטן שעדיין לא הגיע לשנות חיטוך, ולכן אין איסור לספות לו אוכל ושאר עיניו יוהכ"פ. דכל מידי דאכילה נחשב בכלל רביית דינוקא עד היותו בר חיטוך. ומיושב היטב הסתירה שהקשית מס' רס"ט ושאר דוכתי, שבהם כתב המ"א שאין איסור לספות לקטנים יותר מכדי צרכי חיותם, ובמיוחד כתב כן בס' שמ"ג בשם הרשב"א, ח"ל "והרשב"א בשם" כתב דבמידי דלריך לחיטוק כגון אכילה ביום הכיפורים מאכלים אותו בידים אבל מידי דלא צריך ליה לא דהא אסור לינק אחר כ"ד חודש" עכ"ל. ושמותה להאכילו מה שצריך לחיותו פשוט הוא ולא הייט צרכים לשמוע זה מהרשב"א. וצדור שהרשב"א מחיר להאכילו אפילו יותר מכדי צרכי חיותו, ולכאורה כל זה סותר דבריו שבס' תרט"ז. אולם לדבריו מיושב היטב, דלהאכילו בשעות של חיטוך דומה להנקה אחר כ"ד חודש לר"א, ואחר ה' שנים לר"י. משא"כ הרשב"א מיירי בסתם קטנים (ובגני חיטוך אבל לא בשעות של מלוא חיטוך) וננוגע להם אין איסור כלל. ודו"ק.

ב.

בירור שיטת המ"ב דלא ס"ל בהמנ"ח ולא בהחקרי לב

(ד) ולסיומא דמילתא נבוא לדברי פוסק אחרון אשר מפיו אנו חיים והוא המשנה ברורה ס' תרט"ז ס"ק ה', ח"ל "מלוא חיטוך לא שייך אלא באב ולא באחר ולכמה פוסקים גם באם ליכא חיובא דחיטוך, מיהו יש פוסקים שכתבו דליכא חיובא דחיטוך גם באם. וכתב המ"א דלספות לו בידים אסור לכו"ע אף לאחריתא כמו שאר דבר איסור שאסור להאכילו לכו"ע" עכ"ל המ"ב. ובשעה"ז ס"ק ט' הוסיף ח"ל "והעמיקו הא"ר ושאר אחרונים, ועיין בחקרי לב ס' ק"ח

להכניסו לסוכה. משא"כ כאן, דהאכילה נעצמה אסור והוי כנותנת לו נבילה. אבל כשאוכל א"א להפרישו ע' ס' שמ"ג. ועוד דהתם (בסוכה) הוי מלוא עשה עם' רס"ט עכ"ל המ"א. ומבואר לכאורה מדברי המ"א דיש איסור ספיין בהאכלת קטנים ביוהכ"פ. ודלא ככל הני רבותא שזכרנו במשך דבריו. ואם באמת כן הוא, יוצא מזה שהמ"א סותר משנתו ממש"כ בס' רס"ט, שכל שאין על האוכל איסור חפשא, ורק איסורא דיומא הוא דקגריס, אין באיסור כזה איסור ספיין (ע' לעיל אות ל"ד) ע"ש שכתב שלכן מותר להאכיל קטנים יותר מכדי צרכם ביוהכ"פ, ואילו כאן בס' תרט"ז ס"ל שיש כזה איסור ספיין.

ועוד יש לדרק דברי המ"א, דא"כ הוא, דס"ל שיש כזה איסור ספיין, למה שתק מלהזהיר עליו במקומו העיקרי, דהיינו שם בסע' א' דאיתא במחבר "ההינוקות מותרים בכל אלו חוץ מנעילת הסנדל וכו'" ועל זה היה לו להמ"א להעיר, דכאשר הקטן אינו צמצב שצריך באמת לאכול, אז אע"פ שאין חובה לחנוכו שלא יאכל, מ"מ אסור מלד איסור ספיין להאכילו בידים. ולמעשה כתב המ"א דבר זה רק בנוגע לקטן שכבר הגיע לחיטוך שעות, דע"ז כתב, שאע"פ שחובת חיטוך הוי על האב בלבד, מ"מ בשעות אלו של חיטוך (שודאי אין בהם חשש סכנה ואין להקטן צורך לאכול אז) יש על האם ועל שאר גדולים איסור לספות לו בידים. והלא אין זה מקומו של חידוש זה, דנוגע לכל שעות היום כשאין צורך להחיותו לאכול.

(ה) ולבן לענ"ד האמת יורה דרכו, דהמ"א כתב דבריו אך ורק בנוגע לשעת חיטוך, שבשעות אלו אסור לאחרים לספות לו מאכל בידים. והיינו טעמא, דאע"פ דס"ל להמ"א שאין איסור ספיין באיסור התלוי בזמן, מ"מ זהו רק מלד איסור דאורייתא, אבל ודאי שאיסור דרבנן יש ע"ז כל זמן שאין צורך לרבייתיהו דינוקא להחיותו, וכמבואר בסוגיא דיומא (ע"ח:) דנעילת הסנדל דאין בה רבייתיהו דינוקא גזרו עליה איסור. ע' דבריו אות ל"ה. ועל פי הקדמה זו יתבאר דבריו היטב. דס"ל להמ"א דשעה זו שחייבו חכמים לחנך הקטן, פשוט דאין להחשיבה שעה שיש בה צורך לרבייתיהו דקטן שיאכל אז. דהלא רטון חו"ל הוא שהקטן יתרגל בשעות אלו למלות תענית, ואין נבוא אכן ונתיר להאם לספות לו אוכל מטעם דהקטן צריך זה לצריאותו. ומאחר דאין דחייה מטעם רבייתיהו דינוקא נשאר אצלה האיסור

תרי"א כתב שאין איסור ספינן כלל באיסורי יוהכ"פ, ואף שטעמו ונמוקו נע"ג וכדעיר עליו המגיה בתוס' הרא"ש יומא ריש פרק יוהכ"פ. עכ"פ גם הוא נמנה בין החולקים כנגד המנ"ח.

ג) העולה מכל הנ"ל שזכרנו להרבה ראשונים ואחרונים דמבואר מדבריהם שאין איסור ספינן במאכל קטנים ביוהכ"פ יותר מכדי לרכס. ה"ה רש"י יומא ע"ח: (ע"ל אות י"ג) תוס' בשבת קל"ט וכמה ראשונים שהתקנו דבריהם (אות כ') הר"ן שבת קל"ט (אות י"ט) ספר הישר לרבינו תם (אותיות כ"ב-כ"ו) הרמב"ם לפי מה שישנו החזון יחזקאל (אותיות ל' ול"ג-ל"ח) המאירי בחיבור התשובה (אות כ"ח) המאירי בחידושי לעירובין מ: (אות ל"ג) רבינו ירוחם נתיב השביעי (אות כ"ו) תשו' הרשב"א ס' ז"צ (אות י"א) הבית יוסף או"ח תרי"א (אות כ"א) הפרי חדש שם (אותיות כ"ט-ל"ב) המ"א והגר"ז ס' רס"ט (אות ל"ד) תשו' זכרון יוסף ס' ו' (אותיות ט"ו וט"ז) חכמת שלמה או"ח תרי"א (אות נ"ה) הדברי יחזקאל ס' ט"ו (אותיות ל"ט-מ"ו) החלקת יואב ס' א' (אות מ"ו) והמשנה ברורה ס' תרט"ז (אות נ"ד ונ"ה). והא דכולם מתירים לכתחילה לספות מאכל לקטן, היינו בשעה שאין מזל מזל חינוך חיוב שהחיטוק יתענה אז.

ובנוגע להשעוה שיש בהן מזל חינוך למנוע הבן מלאכול (ורק האב הוא שיש עליו מזל חינוך) דעת החקרי לב ס' ק"ח היא שיש באותו זמן איסור דאורייתא לספות אוכל (אותיות ד'--ו' ואות נ"ד) ודעת המ"א ס' תרט"ז היא שיש איסור מדרבנן לספות לו אוכל (אותיות נ"א-נ"ג) והמ"ב מפקפק אם יש איסור דרבנן (אות נ"ד).

אבל חזק משעה זו שיש בה חובת חינוך, מוסכם הוא מכל הני רבנותא שזכרנו שאין חשש ספינן כלל. ולכן לדינא אין לחוש לדברי המנחת חינוך בזה, דרבו כן רבו החולקים עליו בדבר זה. כנלענ"ד.

הנלע"ד כתבתי בעזר החזון לאדם דעת,
גיסך אוהבך בל"ג

פסח אליהו

אור ליום ו' ט"ו תמוז תשל"ו לפ"ק פה גייטסהעד יע"א.

שפלטל בענין זה. ולענ"ד דברי המ"א אינם מוכרחים, דלא שייך לומר כן (שיש איסור ספינן) אלא באיסור גמור בין מדאורייתא ובין מדרבנן כגון בנ"א וי"ב דמדרבנן עכ"פ לר"ך להשעוה ולהשלים, (דהוא מחוייב בעיני דיוהכ"פ כל זמן שלא יסתכן ודינו שיה' לגדול) ולא כן הכא (בחיטוק לשעוה) שאין בזה איסור כלל לקטן ואדרבה הלא מחוייב להאכילו לאחר ג' שעות עכ"פ (ומוכח דהו' בגדר מזל חינוך והרגל בעלמא, אבל ודאי לא על קטן כזה דין שיתענה, וא"כ גדר התענית אצל קטן כזה אפילו בשעה שמתענה אינו כמו עיני דגדול) ומוכח דאין שייך על אכילתו שם איסור (בעיני לא ירדתי לסוף דעתו בזה. דמהו ההוכחה מזה שאין חובה על הקטן עצמו להשעוה בשעות אלו כמו בהקטן שמחוייב להשעוה כל היום) רק הוא מזל על אביו לחנכו במצוות ובמקום שאין מזל חינוך כגון באחרים אפשר דגם בספי ליה ליכא איסורא, וכן מלאכתו כעין סבא זו ברבינו מנוח לחלק בין חינוך דהשלמה שהוא ע"ש האיסור לחינוך דשעות שאינו כי אם למזל בעלמא על האב עי"ש באורך" עכ"ל הש"ס ע"ה הוספות קצרות ממני כפי הנראה לפרש דבריו.

גה) והבטיחן היטב בדבריו ויוכח לדעת דלא קארי ליה כלל שיש איסור דאורייתא בזה דספי לקטן בשעות החינוך או במי שמחנכים אותו להשעוה כל היום. וגם מבואר שהש"ס ה"ב כוונת המ"א בדבריו, שרק בשעות של חינוך יש איסור ספינן, וגם כנגד חידוש זה ילא לחלוק, ומסתפק להחיר להאם להאכיל בזה באותה שעה שהאב מזוה מדברי חז"ל לחנך בנו בתענית, אע"פ שלא חזק לו התענית כלל. ובנוגע לע"ה השגתו על המ"א נלענ"ד שהאמת בעומק כוונת המ"א הוא כדבריו באות נ"ב שכל שאין לורך לרבייתו דקטן יש עכ"פ איסור ספינן מדרבנן אף דהוא איסור התלי בומן ואין בו איסור ספינן מדאורייתא. ודו"ק. עכ"פ מבואר במ"ב בהדיא דלא ס"ל כדברי המנ"ח שכתב שיש איסור תורה להאכילו מיום הוולדו כל זמן שהקטן אינו במצב שצריך לאכול. וכ"כ חולק על החקרי לב שכתב שיש איסור תורה עכ"פ באותה שעה שחייביו חז"ל בחינוך מדאורייתא לו בלי לאכול. והמ"ב מבואר דמתיר בפשיטות להאכיל קטנים שלא בשעת מזל חינוך. ואוסיף לשלימות הענין שגם הגאון ר' שלמה קלוגר בהגהות חכמת שלמה שעל או"ח ס'